

POHJOISMAIDEN MENESTYS KANSAINVÄLISISSÄ VERTAILUISSA

Ulkoasiainministeriö
Pohjoismaisen yhteistyön sihteeristö

Kesäkuu 2006

Selvityksen on laatinut projektiavustaja Kaarina Airas
ulkoasiainministeriön Pohjoismaisen yhteistyön sihteeristöstä.

ISBN 951-724-563-7
EDITA PRIMA OY HELSINKI 2006

Pohjoismaiden viime vuosien menestys kansainvälisissä vertailututkimuksissa on herättänyt huomiota. Menestystä osalta suhteen Pohjola on pärjännyt koulutusjärjestelmää, yliopistoja ja huippututkimusta, innovatiivisuutta ja teknologian hyödyntämistä koskevissa tutkimuksissa. Poliittiselta ilmapiiriltään Pohjoismaiden on todettu olevan korruptoitumattomia, tasa-arvoisia sekä poliittisesti oikeudenmukaisia. Pohjoismaat ovat kansainvälisesti vertaillen taloudellisesti ja sosiaalisesti hyvinvoivia ja turvallisia. Väestö on pääosin onnellista ja ympäristö otetaan maissa hyvin huomioon. Vertailututkimusten perusteella voidaan todeta kaikkien menestykseen vaikuttaneiden eri osa-alueiden liittyvän tiiviisti yhteen ja tukevan toisiaan. Pohjoismaiden on kuitenkin tehokkaasti ratkaistava jäljellä olevat ongelmat sekä panostettava erityisesti tutkimukseen ja luovaan talouteen, jotta saataisiin synnytettyä myönteisen kehityksen kierre kohti menestyvämpää Pohjolaa.

Tämä selvitys on yhteenveto niistä tunnetuimmista tutkimuksista, joissa Suomi ja muut Pohjoismaat ovat menestyneet. Pohjoismaat ovat esimerkiksi:

- maailman 12 varakkaimman maan joukossa
- maailman kilpailukykyisimpiä
- maailman turvallisimpia
- maailman parhaita maita elää
- kärjessä tieto- ja viestintätekniiikan hyödyntämisessä ja Internetin käytössä
- huippuosaajia lääketieteen, nanoteknologian ja ympäristötekniikan aloilla
- vähiten korruptoituneita maailmassa
- hallintonsa puolesta toimivia oikeusvaltioita
- maailman vapaimpia
- maailman huippua lukutaitotutkimuksissa
- tasa-arvoisimpia
- kestävän kehityksen edelläkävijöitä.

Edellisten lisäksi Suomi menestyi erityisesti seuraavien tekijöiden osalta:

- maailman paras koulujärjestelmä
- maailman kärkeä matemaattisen lahjakkuuden suhteen
- kilpailukykyisin
- turvallisin
- kansalaiset lukevat eniten muihin EU-maihin nähden.

JOHDANTO

Viime vuosina Pohjoismaat ovat menestyneet erinomaisesti kansainvälisissä vertailututkimuksissa. Pohjola on osoittanut voimansa erityisesti koulutuksen, kilpailukyvyn ja innovoinnin osalta. Tutkimuksia ovat julkaisseet sekä pohjoismaiset että kansainväliset tutkimuslaitokset. Tutkimuksia on julkaissut ja rahoittanut myös Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto.

Seuraavissa luvuissa esitellään tutkimuksia, joissa arvioidaan Pohjoismaiden menestystä jaoteltuna kahdeksaan eri kategoriaan: Ensin esitellään taloudellisiin tekijöihin, taloudelliseen kilpailukykyyn sekä globalisaatioon liittyvät menestystekijät. Tämän jälkeen käsitellään koulutusta ja tutkimusta sekä innovatiivisuutta. Poliittiseen todellisuuteen liittyviä kysymyksiä esitellään tasa-arvon, vapauden ja yhteiskunnan avoimuuden kautta. Hyvinvointi ja turvallisuus korostuvat jälkimmäisissä luvuissa. Tutkimusten lisäksi esitellään useiden pohjoismaisten mielipidevaikuttajien kommentteja ja näkemyksiä.

Tässä selvityksessä esiteltyjen tutkimusten lisäksi Pohjoismaat ovat menestyneet erinomaisesti YK:n, UNDP:n ja muiden tahojen **väestöllisiä tekijöitä** mittaavissa tilastoissa; esimerkiksi lukutaito, eliniän odote ja lapsikuolleisuuden vähyys ovat Pohjoismaissa erinomaisella tasolla. Nämä tilastot eivät kuitenkaan sellaisenaan kerro pohjoismaisista menestystekijöistä vaan ovat pikemminkin seurausta hyvinvoinnista. Tämän vuoksi demografisista tekijöistä puhutaan jatkossa vain osana laajempia kysymyksiä.

Selvityksen tavoitteena on kartoittaa teemoittain pohjoismaisia menestystekijöitä. Selvitys tarjoaa materiaalia niin Pohjoismaiden kuin Suomenkin **markkinoimiselle** maailmalla. Tämän lisäksi tutkimukset valottavat sitä, mitä Pohjoismaiden tulisi tehdä menestyäkseen myös **tulevaisuudessa** – osa tutkimuksista tarjoaa jopa suoria neuvoja voittokulun jatkamisen varmistamiseksi. Selvityksen avulla hahmottuvat myös ne osa-alueet, joilla Pohjoismailla on vielä **parantamisen varaa**. Kartoitusta tarjoaa ideoita **pohjoismaisen yhteistyön kehittämiseksi**; pohjoismaista yhteistyötä lienee johdonmukaista kehittää sektoreilla, joilla Pohjoismailla on yhteisiä ongelmia tai kansainvälisiä onnistumisia. Fokusoidun yhteistyön avulla voidaan luoda pohjoismaisia parhaita käytäntöjä, jotka edelleen lisäävät Pohjolan menestystä ja vetovoimaa muualla maailmassa.

TALOUDELLISET MENESTYSTEKIJÄT

Pohjoismaat menestyvät taloudellisesti erinomaisesti **bruttokansantulon** kansainvälisessä vertailussa. Vuonna 2005 julkistetuissa Maailmanpankin BKTL/asukas -tilastoissa kaikki viisi Pohjoismaata sijoittuivat 15 parhaan joukkoon; Norja oli toinen, Tanska viides, Islanti kuudes, Ruotsi kahdeksas ja Suomi 12. Talouskasvu on ollut erityisen korkeaa Suomessa, jossa myös inflaatio on Euroopan matalinta.

Nordiska Investeringsbankenin (NIB) mukaan **talouskehitys** Pohjoismaiden ja Baltian alueella näyttää suotuisalta. NIB ennustaa suotuisan talouskehityksen jatkuvan kaikissa

NIBiin kuuluvissa maissa. Bruttokansantuotteen kasvun odotetaan olevan Pohjoismaissa vuonna 2006 kolmen prosentin tasolla ja Baltian maissa kuuden. Pohjois-

maista ja Itämeren alueen **talousyhteistyötä** vahvistaa se, että vuoden 2005 alusta kolmesta Baltian maasta tuli täysipainoisia NIBin jäseniä. Lisäksi Suomen, Ruotsin ja Tanskan sekä Baltian maiden arvopaperipörssit yhdistyivät syksyllä 2006.

Juutinrauman alueen elinvoimaisuutta edistävän Juutinrauma-instituutin varapuheenjohtajan Anders Olshovin mukaan Pohjolasta on tullut Euroopan sisäinen ala-alue (subregion) kansainvälistyneessä taloudessa. Hänen mukaansa maailman suurille yrityksille on tyypillistä perustaa yksi haarakonttori Pohjoismaihin sen sijaan, että toimipisteitä olisi jokaisessa Pohjoismaassa. Viime vuosina lukuisat yritykset Pohjoismaissa ovat fuusioituneet esimerkiksi pankkialalla (Nordea), televiestintäalalla (TeliaSonera), vakuutuslalla (If) ja metsäteollisuudessa (Stora Enso), mikä tiivistää alueen taloudellista yhteistoimintaa edelleen. Kansainvälisesti ajatellen yhteistyöstä on kiistatonta hyötyä; esimerkiksi Yhdysvaltain vientipalvelussa Pohjolaa kuvataan houkuttelevaksi talousalueeksi, joka tarjoaa paitsi investointikohteita, myös tien Venäjän ja Baltian markkinoille.

Suomi sijoittui kuudenneksi brittiläisen Centre for European Reform -tutkimuslaitoksen maaliskuussa 2006 julkaisemassa tutkimuksessa, jossa vertailtiin EU-maita EU:n tilastokeskus Eurostatin tietojen pohjalta erityisesti **talouskasvun** näkökulmasta. Tanska ja Ruotsi olivat tutkimuksen kärkimaita. Tanskan vahvuuksia olivat erityisesti yrityksen perustamisen helppous sekä työllisyyttä tukeva sosiaaliturvajärjestelmä. Ruotsi sai kehuja työllisyys- ja kilpailupolitiikastaan sekä ympäristönsuojelusta. Suomen valttina olivat panostukset kehitys- ja tutkimustyöhön ja työntekijöiden täydennyskoulutukseen.

Pohjoismaista Norjalla on ainoana tärkeää raaka-ainetta öljyä, jonka omistaminen voisi tutkimuksen mukaan heikentää maan talouskasvua. Norjan demokratiatilanne samoin kuin koulutus ovat erinomaisella tasolla, minkä ansiosta Norja on pystynyt välttämään ns. resurssikirouksen. Maat, joilla on paljon raaka-aineita, pystyvät yleensä kasvattamaan talouttaan hitaammin kuin muut maat. Tämä resurssikirouus vaikuttaa talouskasvuun monin tavoin heikentäen demokraattisia instituutioita ja poliittisia oikeuksia sekä pitää maan koulutustason heikkona. Ilkka Korhosen Suomen Pankille tekemä tutkimuksen mukaan demokratian hyvä taso vaikuttaa positiivisesti **taloudelliseen kasvuun**. Toisaalta on tärkeää huomata, että luonnonvarojen määrä ei välttämättä heikennä maan taloutta. Institutionaalisilla ja poliittisilla uudistuksilla on mahdollista heikentää ja jopa poistaa resurssikirouksen kielteiset vaikutukset. **Poliittiset vapaudet** ja **demokratia** parantavat pitkällä aikavälillä talouden kasvumahdollisuuksia. Panostaminen **koulutukseen** vahvistaa talouskasvua. Pohjoismaat tarjoavat tältä osin erinomaisen mallin sekä niille maailman maille, joilla on luonnonvaroja, että niille maille, joilla niitä ei ole.

Maailmanpankin helmikuussa 2006 julkaisemassa tutkimuksessa neljä suurta Pohjoismaata sijoittuvat 12 **varakkaimman** maan joukkoon (Tanska toinen, Ruotsi kolmas, Norja kahdeksas ja Suomi 12.). Maailmanpankin tutkijat jakavat varallisuuden kolmeen osaan; aineettomaan omaisuuteen (kuten koulutus, hyvä hallinto ja oikeusvaltioperiaatteiden noudattaminen), tuotannollisen toiminnan tuloksena syntyneeseen varallisuuteen (kuten infrastruktuuri) sekä luonnonvaroihin. Tutkimuksen myötä aineettoman omaisuuden merkitys korostuu ja tutkimus osoittaa selvästi, että kehitysmaiden tulisi panostaa menestyvimpien maiden mallin mukaisesti **koulutukseen** ja **hyvään hallintoon**.

Tutkimuksessa todetaan Korhosen tutkimuksen tavoin, että luonnonvarat voivat olla kirous maan kehityksen kannalta. Tässä mielessä Suomen ja sen kaltaisten maiden varallisuus kasvaa tulevaisuudessa toisin kuin monien esimerkiksi öljymaiden.

KILPAILUKYKY

Erityistä huomiota Pohjoismaat ovat saaneet **kilpailukykyä** mittaavissa tutkimuksissa. Kilpailukyky muodostuu tekijöistä, jotka mahdollistavat talouskasvun. Maailman Talousfoorumin (WEF) syksyllä 2005 julkaisemassa maailman maiden kilpailukykyä kartoittavassa tutkimuksessa Pohjoismaat sijoittuivat 10 parhaan joukkoon sijoille 1 (Suomi), 3 (Ruotsi), 4 (Tanska), 7 (Islanti) sekä 8 (Norja).

Sveitsiläisen liikkeenjohdon koulutuskeskuksen Institute for Management Developmentin (IMD) syksyllä 2005 julkaisemassa **kilpailukykyä** mittaavassa *World Competitiveness Yearbookissa* Pohjoismaat sijoittuivat myös hyvin: Islanti oli neljäs, Suomi kuudes, Tanska seitsemäs, Ruotsi 14. ja Norja 15. IMD:n tutkimukset perustuvat tilastoihin WEF:n hyödyntäessä haastatteluja. WEF jakaa kilpailukykytekijät kolmeen luokkaan: makrotaloudellinen ympäristö, teknologia ja julkiset instituutiot. IMD jakaa tekijät neljään luokkaan: taloudellinen suorituskyky, julkissektorin sekä yksityisen sektorin tehokkuus ja infrastruktuuri.

Tuoreimmassa IMD:n tutkimuksessa Suomen sijoitus putosi kuudennesta kymmenenneksi muiden Pohjoismaiden ollessa sijoilla 4 (Islanti), 5 (Tanska), 12 (Norja) ja 14 (Ruotsi). Heikkenevien sijoitusten taustalla ei kuitenkaan ole suomalaisten talousasiantuntijoiden mukaan varsinainen kilpailukykyyn heikkeneminen, vaan mittaustapa ja eri indikaattoreiden painotus. Suomessa on edelleen **maailman paras julkinen valta** Tanskan valtion tukiessa yritysten kilpailukykyä toiseksi parhaiten. Parhaat sijoitukset toivat mm. ylijäämäinen valtiontalous, hallinnassa oleva velka, alhaiset korot, hyvä sijoittajan suoja, vähäinen byrokratia, korruptio ja veronkierto, läpinäkyvä julkinen päätöksenteko sekä tasa-arvo. Suomalaisasiantuntijat kuten EK:n pääekonomisti Jussi Mustonen sekä valtiovarainministeriön kansantalousosaston erityisasiantuntija Markku Stenberg kritisoivat kilpailukykyymmityksiä ylipäänsä, sillä ne eivät esimerkiksi kerro mitään tulevaisuudesta ja antavat ainostaan viitteellistä tietoa maiden kilpailukykyvystä.

Pohjoismaat ovat itsekin kiinnittäneet menestykseensä huomiota. Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto julkaisivat yhdessä tanskalaisen aivoriihen Mandag Morgenin kanssa syksyllä 2005 selvityksen pohjoismaisista menestystekijöistä. Tutkimusta varten haastateltiin 27 mielipidejohtajaa yliopisto-, yritys- ja kulttuurimaailmasta. Tutkimuksessa todettiin, että Pohjoismaat ovat onnistuneet luomaan ainutlaatuisen konseptin, jossa **hyvinvointi** yhdistyy **kilpailukykyyn** huolimatta siitä, että taloudellista menestymistä ja laajaa julkista sektoria pidetään toisensa poissulkevinä.

Yhteisen menestyksen avaintekijöitä löydettiin tutkimuksessa neljä: yhtenäinen yhteiskuntarakente, kyky ymmärtää toistensa kieliä, yhteinen elämänntyyli sekä historiaan pohjautuva tapa pitää toisiaan lähimpänä viiteryhmänä. Pohjolan vahvuudet pohjautuvat **yhteisille arvoille**, joita ovat yhdenmukaisuus, luottamus, lyhyt etäisyys valtaan ja vallanpitäjiin, kansalaisten tasavertaisuus ja osallistuminen, joustavuus, luonnon kunnioittaminen, protestanttinen työetiikka sekä estetiikka. Poh-

joismaiden vahvuudet ovat sidoksissa yhteisiin arvoihin – **hyvinvointi** liittyy yhdenmukaisuuteen, **innovatiivisuus** luottamukseen, prosesseihin sidottu **johtajuus** vähäiseen hierarkia-ajatteluun, **kompetenssipohjan laajuus** kaikkien tasavertaisuuteen, **mukautumiskyky** joustavuuteen, **kestävän kehityksen ja kokonaisuuden arvostaminen** luonnon kunnioittamiseen, **työolosuhteet ja tehokkuus** protestanttiseen työmoraaliin ja design ja funktionaalisuus estetiikkaan.

Economist Intelligence Unit, talouteen liittyvää tutkimustietoa tuottava yritys, on kehittänyt **talousympäristön houkuttelevuutta** ja laatua mittaavan mallin. Malli arvioi maan taloutta esimerkiksi poliittisen järjestelmän tehokkuuden, makroekonominen ympäristön, kotimarkkinoiden tarjoamien yritysmahdollisuuksien, kilpailuun kohdistuvien käytäntöjen, ulkomaisiin sijoituksiin kohdistuvien virallisten asenteiden, verotuksen, infrastruktuurin, tietoliikenteen ja työmarkkinoiden kannalta. Pohjoismaat pärjäsivät hyvin, vaikka erityisesti verotus huononsikin maiden sijoitusta. Maat sijoittuvat erityisen hyvin infrastruktuurin, koulutuksen ja poliittisen järjestelmänsä ansiosta – maiden oikeusjärjestelmät ovat avoimia ja reiluja eikä byrokraatia ole korruptoitunutta. Toisaalta mallin avulla tulee selvästi osoitetuksi, että verotus on vain yksi osatekijä sijoittajia houkutellessa ja että lukuisat muut tekijät, kuten **avoimuus, vakaa hallinto, innovatiivisuus, työvoiman ja infrastruktuurin laatu ja yleinen markkinataloutta tukeva ilmapiiri** tekevät Pohjoismaista houkuttelevan alueen kansainvälisille sijoittajille.

Maailmanpankin tammikuussa 2006 julkaisemassa tutkimuksessa *Finland as a Knowledge Economy* on pureuduttu **tiedon** ja **talouskasvun** väliseen yhteyteen. Globalisaation myötä seuranneen liikkuvuuden, kansainvälisen kaupan ja investointien kasvun vuoksi tiedon määrän ja tiedonvälityksen merkitys on kasvanut. Tutkimus käyttää Suomea esimerkkinä siitä, miten tiedosta on onnistuttu luomaan talouskasvua edistävä voima. Maailman pankin yli 80 muuttujan tietotalouden indeksin (*Knowledge Economy Index, KEI*) mukaan Suomi ja Ruotsi ovat kärjessä tiedon hyödyntämisessä talouden hyväksi. Maissa on ymmärretty erityisen hyvin **tutkimusyhteistyön** merkitys tutkimuslaitosten, yliopistojen sekä talouselämän välillä. **Korkea koulutustaso** tukee **innovaatiovetoista taloutta**, joka puolestaan tuottaa **uutta teknologiaa** ja muita uusia keksintöjä. Suomen ongelmaksi mainitaan suhteellisen korkea työttömyys.

Turvallisuuden ja kilpailukyvyn yhteyttä on tutkittu Etlan vuonna 2004 julkaisemassa tutkimuksessa. Turvallisuutta käsiteltiin tutkimuksessa kahdeksan eri tekijän kautta: **korruption ja lahjonnan, oikeusjärjestelmän oikeudenmukaisuuden, omistusoikeuden suojan, rikollisuuden, järjestäytyneen rikollisuuden, terrorismin, poliisin toiminnan luotettavuuden ja rahanpesun** avulla. Turvallisuudella ja kilpailukyvyllä näyttää tutkimuksen valossa olevan positiivinen yhteys; kilpailukykyiset maat ovat myös turvallisia. Maailman talousfoorumien WEF:n raportointiin pohjautuvan maailman maiden turvallisuusindeksin mukaan Suomi, Tanska, Islanti ja Ruotsi sijoittuivat vuosina 2002–2003 listan kärkeen sijoille 1–4 Norjan sijoituessa 15. sijalle. Listan kolme parasta eli Suomi, Tanska ja Islanti erottuvat luokituksessa omaksi huippuryhmäkseen. Tutkimuksesta käy ilmi, että Pohjoismaat ovat maailman turvallisimpia maita. Korkea turvallisuuden taso on kilpailuetu pohjoismaisille yrityksille.

Pohjoismaiden kilpailukykyisyys näkyy myös yritystasolla. Capgeminin kesällä 2004 julkaisemassa *The EU Enlargement – Driving Change in the European Life Science Industry* -raportissa on selvitetty Euroopan **kilpailukykyisimpiä maita lääke- ja bioalan**

yrityksille. Lääketeollisuuden sijoittumisen kannalta parhaita maita Euroopassa ovat Hollanti, Ruotsi, Suomi ja Tanska. Bioteknologiayrityksen perustamisen näkökulmasta parhaiten pärjäävät Tanska, Suomi ja Ruotsi. Suomen hyvää sijoittumista vertailussa auttoivat toimiva lainsäädäntö, hyvä kilpailukyky ja alhainen byrokratian määrä.

GLOBALISAATIO

Kilpailukyvyyn ja taloudellisen menestyksensä ansiosta Pohjola on pärjännyt kohtuullisen hyvin **globalisaation** haasteiden edessä. Akavan puheenjohtaja Risto Piekan mukaan globalisaation mukanaan tuoma haaste, kansainvälinen kilpailu sijoituksista, voidaan kääntää EU:n ja Pohjoismaiden voitoksi, mikäli kyetään luomaan korkean osaamisen ja innovaatioiden talousalue. Koulutustason nostaminen ja erityisesti perusopetuksen merkityksen korostaminen on nähtävä osana sosiaalisen Euroopan vahvistamista. Koulutus tukee kilpailukykyä sekä työmarkkinoiden joustavuutta, jotka puolestaan ehkäisevät globalisaation kielteisiä vaikutuksia. Pohjoismaiden on houkuteltava investointeja yhteisiin tutkimus- ja kehityshankkeisiin, sillä mailla on arvokasta osaamista ja yhteistyötä tutkimuksen alalla.

Ruotsin valtiovarainministeri Pär Nuderin mukaan ”kaikki Skandinavian maat pärjäävät hyvin” globalisoituneessa maailmassa. Tämä osoittaa, että on mahdollista yhdistää hyvin korkea verotus ja Euroopan nopeimpiin kuuluva talouskasvu. Syiksi pärjäämiselle Nuder esittää maiden **talouksien pienuutta** ja **avoimuutta**. Pienuuden vuoksi maailmanlaajuinen kaupanteko on tullut tutuksi jo varhain, ja kauppaa käydään nykyäänkin onnistuneesti maailmanlaajuisten **brändien** avulla. Pohjoismaissa on investoitu **tutkimukseen** ja **koulutukseen**. Taloutta vakauttavat naisia työelämään houkutteleva **päivähoitojärjestelmä** sekä **työmarkkinarauha** eri osapuolten välillä. Globalisaation haasteisiin on vastattu hyvin, koska **vahva julkinen sektori** takaa hyvät turvaverkot.

Foreign Policy on tutkinut **globalisaatiota** neljän eri osa-alueen kautta, joita ovat: **poliittiset sitoumukset** (maan jäsenyydet kansainvälisissä järjestöissä, muiden maiden suurlähetystöjen määrä kyseisessä maassa, osallistuminen YK:n turvallisuusneuvoston operaatioihin), **teknologia** (Internetin käyttäjien, sivustojen ja turvallisuuspalvelimien määrä), **henkilökohtaiset kontaktit** (ulkomaanmatkailu, kansainvälinen puhelinliikenne ja rajanylitykset) sekä **taloudellinen yhdentymisen** (kaupankäynti, suorat sijoitukset, pääoman liikkuminen ja tulot). Vuonna 2003 Ruotsi sijoittui kolmanneksi, Tanska kuudenneksi, Suomi 10:ksi ja Norja 13:ksi. Tutkimukseen osallistui 62 maata, jotka edustavat 85 prosenttia maailman väestöstä. Ensimmäiseksi ja toiseksi tulleet Irlanti ja Sveitsi pärjäsivät muita paremmin taloudellisen yhdentymisen ja henkilökohtaisten suhteiden ansiosta. Pohjoismaat pärjäsivät tasaisen hyvin kaikilla osa-alueilla.

Arvostettu Pohjola-tutkija Christine Ingebritsen Washingtonin yliopistosta julkaisee toukokuussa 2006 tutkimuksen *Scandinavia in World Politics*, jossa käsitellään Pohjolan roolia globalisoituneessa maailmassa. Tutkimuksesta annetuissa ennakkotiedoissa todetaan, että Pohjolalla on kaikki edellytykset sekä sisäiseltä että ulkoiselta poliitikaltaan tulla erittäin **tärkeäksi kansainväliseksi toimijaksi**. Ingebritsen on tutkinut, kuinka Suomi ja Ruotsi pyrkivät vaikuttamaan EU:n yhdentymiseen ja miten Norja on rakentanut kehittyneen, ainutlaatuisen ja innovatiivisen ulkosuhde-

verkoston. Ingebritsen osoittaa, että Pohjolasta on tullut sääntöjen asettaja eli toimija, jolla on **moraalisella johtajuudella** saavutettua vaikutusvaltaa ulkomailla Nobel-palkintojen tukemisesta rauhanturvaamiseen ja ihmisoikeuksien valvomiseen asti.

EU:hun kuuluvien Pohjoismaiden **menestystä Euroopan unionissa** on arvioitu Torsten J. Selckin (University of Nottingham) ja Sanneke Kuipersin (Leiden University) tutkimuksessa *Shared hesitance, joint success: Denmark, Finland, and Sweden in the European Union policy process*. Tutkimuksen taustalla oli ajatus siitä, että kylmän sodan aikaan Pohjoismaat pitivät itseään hieman parempina kuin muita Euroopan maita. Kylmän sodan jälkeen ”Euroopan yläpuolella” oleminen muuttui uhaksi jäädä ”Euroopan syrjäseudulle”. EU:n puitteissa tehtyjä päätöksiä tutkittaessa tutkijat tulevat kuitenkin siihen johtopäätökseen, että kaikki kolme Pohjoismaata, erityisesti Ruotsi ja Suomi, ovat saaneet läpi suhteellisen paljon haluamiaan päätöksiä ja siten hyötynneet niin EU-jäsenyydestä kuin yhteisistä neuvotteluista ennen asioiden EU-käsittelyä.

KOULUTUS JA TUTKIMUS

Pohjoismaat, erityisesti Suomi, menestyivät erinomaisesti arvostetussa OECD:n vuoden 2003 *PISA*-tutkimuksessa. Suomi menestyi parhaiten kaikilla osa-alueilla, ja Pohjoismaiden keskiarvo ylitti kaikissa neljässä kategoriassa (**matematiikka, lukutaito, luonnontieto ja ongelmanratkaisu**) OECD-maiden keskiarvon. Norjassa todettiin olevan parhaat lukiot. OECD:n *Education at a glance 2005* -selvityksessä todettiin, että Pohjoismaat olivat kärjessä vertailtaessa eri koulujen menestyksen eroja tutkimuksessa – Pohjolassa koulut olivat siis tasalaatuisimpia. Pohjoismaalaiset myös opiskelevat elämässään muiden OECD-maiden kansalaisia enemmän, mikä kertoo koulutuksen monimuotoisuudesta, monipuolisuudesta ja arvostuksesta Pohjoismaissa. Koulutautumista tapahtuu usein myös työn ohella.

Vuonna 2006 julkaistussa OECD:n tutkimuksessa selvitettiin *PISA*-tulosten pohjalta sitä, miten hyvin opiskelijat selviytyvät teknologisoituneessa maailmassa. **Tietokoneiden käyttö** oli yleisintä Tanskassa ja Islannissa sekä Ruotsissa. **Matemaattinen lahjakkuus** oli Suomessa huippuluokkaa ja muissakin Pohjoismaissa OECD:n keskiarvon yläpuolella.

Eräs tärkeä tekijä pohjoismaisen koulumallin menestyksessä on ollut usko siihen, että **koulutus** on sekä jokaisen **oikeus** että **velvollisuus**. Näin todetaan Alhadeffin ja Hugendubelin European Policy Centrelle tekemässä, Eurooppaa yhteisöllisestä näkökulmasta arvioivassa tutkimuksessa syyskuussa 2005. Tuore OECD:n tutkimus kiittelee pohjoismaisen **koulujärjestelmän tasa-arvoisuutta**.

Shanghai Jiao Tong -yliopiston vuoden 2005 selvityksen mukaan **7 pohjoismaista yliopistoa** mahtui **maailman parhaan 100 yliopiston joukkoon**, mikä on alueen väkilukuun nähden hyvä tulos. Parhaasta sadasta eurooppalaisesta yliopistosta oli pohjoismaisia 17 ja suomalaisia kaksi, Helsingin yliopisto sijalla 23 ja Turun yliopisto jaetulla sijalla 80–123. Euroopan vertailussa kirkkaasti parhaiten pärjäsivät brittiyliopistot.

Pohjoismainen huippuosaaminen on keskittynyt tietyille aloille, joita tuetaan useiden tutkimusinstituuttien, eritoten Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittaman tutkimuslaitoksen NordForskin toimesta. NordForskilla on kolme pohjoismaista huip-

puyksikkö-ohjelmaa, *Nordic Centres of Excellence*, jotka ovat keskittyneet **globaaliin muutos tutkimukseen, molekyyli lääketieteeseen sekä huippu tutkimukseen humanistisilla ja yhteiskunnallisilla aloilla (esim. pohjoismaisen hyvinvointimalin tutkimus, Pohjoismaat keskiajalla)**. Tutkimuskeskusten lisäksi NordForsk on edistänyt tutkimusta mm. seuraavilla alueilla; **sukupuoli ja väkivalta, kieliteknologia, Länsi-Pohjolan merellinen ilmasto, epidemiologia, hyvinvointi, IT-turvallisuus, arktinen ympäristö, pohjoismainen turvallisuus, vulkanologia, teoreettinen fysiikka sekä merioikeus**. Yhteispohjoismaisten tutkimusprojektien avulla pyritään yhdistämään maiden parhaat tutkijat parhaiden tulosten tuottamiseksi, herättämään eurooppalaisten tutkijoiden ja rahastojen huomio sekä tekemään pohjoismaista tutkimusta näkyvämmäksi. Tutkimukset on keskitetty niille aloille, joilla Pohjoismaat ovat jo ennestään maailman huippua. Lisäksi edistetään liikkuvuutta ja tieteenalojen välistä yhteistyötä.

Pohjoismaista huippuosaamista edistetään myös Pohjoismaiden tieteellisten toimikuntien yhteistyöelinten (NOS) avulla. Yhteistyöelimiä on tällä hetkellä neljä, ja niiden tehtävänä on kehittää pohjoismaisten tieteellisten toimikuntien välistä tiedonvaihtoa kansallisista tutkimusrahoitusstrategioista ja tiedepolitiikasta sekä seurata ajankohtaista kansainvälistä tieteellistä keskustelua ja tieteenalojen kehittymistä. Yhteistyötä harjoitetaan luonnollisesti myös suoraan eri laitosten ja tutkimuskeskusten kesken hankkeiden kautta; esimerkiksi Helsingin yliopistossa tehtävää molekyyli lääketieteen tutkimusta pyritään edistämään perustamalla kansainvälinen **molekyyli lääketieteen**, -genetiikan ja -epidemiologian tutkimuskeskus, joka verkottuu pohjoismaisten yliopistojen kanssa parhaan laadun takaamiseksi.

Pohjoismaissa huippuosaamista edustavat myös **nanoteknologian** sekä **ympäristöteknologian** tutkimus. Pohjoismaiden ministerineuvosto on julkaissut maaliskuussa 2006 ympäristöteknologiaa käsittelevän *Nordic Environmental Technology* -julkaisun, johon on koottu esimerkkejä alan pohjoismaisista keksinnöistä laivakuljetusten, energiatehokkaiden rakennusten sekä maa- ja metsätaloudessa sovellettavien bioteknisten menetelmien aloilta. Pohjoismaat ovat edelläkävijöitä kaikilla julkaisussa luetelluilla osa-alueilla ja Pohjoismaat pystyvätkin antamaan uusia ehdotuksia siitä, miten ympäristön kuormittamista voidaan vähentää tekniikan avulla. Ympäristötekniikan avulla voidaan katkaista taloudellisen kasvun ja ympäristön kuormittamisen välinen yhteys sekä parantaa työllisyyttä.

INNOVATIIVISUUS

Tutkimuksen ja luovuuden välistä suhdetta on pohdittu myös Pohjoismaiden ministerineuvoston professori Gustav Björkstrandilta tilaamassa vuonna 2004 julkaistussa *NORIA. Vitbok om nordisk forskning och innovation* -raportissa. Raportissa painotettiin kaikenlaisen verkottumisen ja yhteistyön merkitystä pohjoismaisen tutkimuksen ja innovatiivisuuden nostamiseksi maailman huipputasolle. Pohjolas-ta on tehtävä kaikin tavoin houkuttelevampi kohde korkeatasoisimmille tutkijaryh-mille eri puolilta maapalloa. Yliopistojen yhteistyötä on lisättävä ja suhteita elinkei-noelämään tiivistettävä.

Innovatiivisuutta on tutkittu EU:n tasolla: Euroopan komission julkaiseman *Key Figures 2005* -raportin mukaan EU-maista Suomi ja Ruotsi sijoittuivat parhaiten **tutkimuksen tehoa** mittaavalla asteikolla. Myös Tanskassa tutkimuksen teho oli

yli Euroopan keskitason. Pohjoismaissa **julkaistiin** tieteellisiä tutkimuksia eniten väkilukuun nähden. Suomella ja Ruotsilla oli eniten **tutkijoita** maan työssäkäyvään väestöön nähden. Samat maat käyttivät suhteellisesti eniten julkisia varojaan korkeakoulutukseen (prosentteina bruttokansantuotteesta) ja niissä **patentoitiin** eniten muihin EU-maihin verrattuna. EU-maista Pohjoismaat siis sijoittuivat erittäin hyvin innovatiivisuutta mitattaessa.

Pohjoismaat, kuten muukin Itämeren alue, pärjäävät erinomaisesti vertailtaessa **Lissabonin strategian** täytäntöönpanoa EU-maissa ja sen alueilla. Itämeren alue pärjasi EU:n vuoden 2006 *State of the Region* -raportin mukaan **työllisyyden, sosiaalisen koheesion** sekä **innovaation ja tutkimuksen** aloilla EU:n keskiarvoa ja Keski-Euroopan aluetta selvästi paremmin. Maailmanpankin ja Euroopan komission tutkimuksen pääosaston tilastoista poimittujen tietojen mukaan Itämeren alue sijoittui esimerkillisesti sekä **innovaatioedellytysten** että **-suoritusten** osalta. Itämeren innovointikykyä käsiteltiin *Baltic Development Forumissa* vuonna 2005, jossa eri alojen asiantuntijat julistivat Itämeren alueen innovaation mallialueeksi.

Pohjoismaisen innovatiivisuuden tukemisessa keskeinen rooli on yhteispohjoismaisesta budjetista rahoitettavalla tutkimuskeskuksella, Nordic Innovation Centrellä (NICE). NICE tukee pohjoismaisia huippututkimushankkeita ja pyrkii valikoimaan hankkeiksi erityisesti tulevaisuudessa tärkeiksi kohoavia aloja, kuten **nano- ja molekyyli teknologiaa** sekä ruokateknologiaa ja **terveysvaikutteiseen ruokaan** keskittyvää tutkimusta. NICE pohtii myös **tulevaisuutta**: miten Pohjolaa voitaisiin brändätä mahdollisimman paljon?

NICen johtaja Kjell Storvik ja vanhempi erityisasiantuntija Bjørn I. Tille kommentoivat pohjoismaista innovatiivisuutta norjalaisessa *Dagens Næringsliv* -lehdessä toukokuussa 2006. He ehdottavat erityisen **pohjoismaisen investointirahaston** perustamisesta, joka keräisi sekä julkista että yksityistä pääomaa ja ohjaisi sitä innovaatio- ja tutkimusinvestointeihin. Näin innovatiivisuutta ylläpidettäisiin myös tulevaisuudessa. Rahaston voisi heidän mukaansa perustaa esimerkiksi NIBin yhteyteen.

Pohjoismaat ovat edelläkävijöitä **tietoyhteiskuntina**, sillä maissa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknikkaa parhaiten maailmassa. Maat ovat myös maailman huippua **matkapuhelimien ja Internet-yhteyksien** määrillä mitattuna. Pohjoismaat olivat vuonna 2004 kärjessä **laajakaistaverkkoyhteyksiä** mittaavissa tilastoissa. Kansainvälisissä vertailuissa kaikki Pohjoismaat sijoittuivat parhaaseen kärkeen **Internetin käyttömääriä** mitattaessa. Samoin pohjoismaalaiset käyttivät eniten Internetiä (esim. pankki-) asioiden hoitamiseen. Tiedot selviävät Pohjoismaiden ministerineuvoston *Nordic Information Society Statistics 2005* -julkaisusta.

Neljä kuudesta parhaiten sijoittuneesta maasta, jotka ovat pystyneet hyödyntämään edistyksellisimmän **informaatio- ja viestintäteknologiaa (ICT)**, ovat Pohjoismaita. Maailman talousfoorumin globaalia informaatioteknologiaa käsittelevässä selonteossa vuosille 2004–2005 selvitettiin 104 maan valmiutta verkottumiseen sekä ICT:n kehitystä. Islanti, Suomi, Tanska ja Ruotsi sijoittuivat sijoille 2, 3, 4, ja 6. Viides Pohjoismaa Norja oli sekin 13 paikalla.

Selonteon mukaan Pohjoismaat jatkavat vaikuttavaa kehityskulkuaan ICT:n huipulla. Hallitukset, yritykset ja yksityiset henkilöt kokeilevat uutta tekniikkaa innostuneesti ja maat pärjäävät myös **innovatiivisuuden** alalla. Erityisesti Ruotsi, Suo-

mi ja Tanska tuottavat vaikuttavan määrä **patentteja** väkilukuunsa nähden. Maiden **lainsäädännölliset ja yhteiskunnalliset rakenteet** tukevat erinomaisesti ICT-sektorin kasvua.

Ruotsi sijoittui ensimmäiseksi Kansainvälisen televiestintäliiton ITU:n vuonna 2003 julkaisemassa *Digital Access Index 2002* -selvityksessä, jolla mitattiin eri maiden kansalaisten mahdollisuuksia **hyödyntää informaatio- ja kommunikaatioteknologiaa**. Muut neljä Pohjoismaata sijoittuivat myös 10 parhaan joukkoon. ITU kiitteli Pohjoismaita erityisesti **televiestintää tukevista perusrakenteistaan, tekniikalle myönteisestä kulttuuristaan sekä Internet-yhteyden tuomisesta kaikkien ulottuville**.

Vastaavasti Pohjoismaat menestyivät erinomaisesti Economist Intelligence Unitin vuonna 2006 julkaisemassa, yhdessä IBM:n kanssa tehdyssä tutkimuksessa, jossa kartoitetaan vuosittain **sähköisten palveluiden ja Internetin käytön levinneisyyttä sekä sähköisen liikennetoiminnan edellytyksiä**. 68 tutkitusta maasta Tanska sijoittui ensimmäiseksi, Ruotsi neljänneksi ja Suomi seitsemänneksi. Merkittävimpiä tekijöitä tutkimuksessa olivat laajakaistayhteyksien määrä, innovaatio, tietoturva sekä valtionhallinnon sitoutuminen sähköisen hallinnon kehittämiseen.

AVOIMUUS, VAPAUS JA TASA-ARVO

Pohjoismaat menestyvät erinomaisesti kansainvälisesti vertaillen silloin, kun mitataan valtioiden avoimuutta, läpinäkyvyyttä ja demokratian ja tasa-arvon laatua. Transparency International -kansalaisjärjestön vuotuisissa raporteissa tarkastellaan **korruption** laajuutta ja eri muotoja maailman maissa sekä etsitään ratkaisuja korruption vähentämiseksi. Vuoden 2004 raportissa tutkittiin korruptiota 146 maassa. Pohjoismaat sijoittuivat vähiten lahjottavissa olevien maiden listan kärkeen Suomi sijalle 1, Tanska ja Islanti sijalle 3, Ruotsi sijalle 6 ja Norja sijalle 8. Lahjonta haittaa Transparency Internationalin mukaan erityisesti demokratian toimivuutta, kestävästä kehitystä, köyhyydestä pääsemistä sekä ihmisoikeuksia. Vuonna 2005 Pohjoismaat sijoittuivat lähes samoille sijoille: Islanti oli ensimmäinen, Suomi toinen, Tanska neljäs, Ruotsi kuudes ja Norja kahdeksas.

Freedom House -kansalaisjärjestö julkaisee Transparency Internationalin tapaan vuosittain vertailevan selonteon, jossa arvioidaan **poliittisten oikeuksien ja kansalaisoikeuksien** toteutumista eri maissa. Vuoden 2005 *Freedom of the World* -tutkimuksessa maat jaoteltiin 13 eri kategoriaan. Vapaimmassa ryhmässä oli kaikkiaan 46 maata, myös kaikki Pohjoismaat.

Pohjoismaat säilyvät maailman parhaiden joukossa vapauden suhteen myös silloin, kun **poliittisten oikeuksien ja kansalaisvapauksien** lisäksi huomioon otetaan **taloudellinen vapaus**. Yhdysvaltalaisen aivoriihen Objectivist Centerin vuoden 2004 selvityksen mukaan kaikki Pohjoismaat sijoittuvat vapausindeksin kärkeen yhdessä 10 muun maan kanssa, jotka ovat Uusi-Seelanti, Luxemburg, Yhdysvallat, Sveitsi, Australia, Bahama, Belize, Itävalta, Irlanti ja Iso-Britannia.

Taloudellista vapautta ovat arvioineet myös Heritage Foundation ja Wall Street Journal, jotka vuoden 2005 *Index of Economic Freedom* -raportissaan sijoittivat Tanskan, Islannin, Ruotsin ja Suomen taloudellisen vapauden listan kärkeen ohi Yhdysvaltojen.

Tutkimuksessa arvioitiin kaikkiaan 161 maata. Vuoden 2006 raportissa sijoitukset olivat hieman heikentyneet kaikkien neljän maan sijoittuessa kuitenkin parhaaseen ryhmään neljästä: Islanti oli viides, Tanska kahdeksas, Suomi 12. ja Ruotsi 19.

Etlan ja EVAn toimitusjohtaja Sixten Korkman kiitteli marraskuussa 2005 Pohjola-Nordenin järjestämässä seminaarissa Pohjoismaiden **poliittista järjestelmää** menestyksen tärkeimpänä taustatekijänä. Hän korosti maanosien ja maiden välisen vertailun osoittavan, että **kansallinen politiikka** ja **rakenteet** ovat tärkeitä vakauden ja vaurauden kannalta. Pohjoismaissa on hyvä asua valtion ylläpitämän **luotettavan oikeusjärjestelmän**, **hallinnon lahjomattomuuden** ja yhteiskunnan **huolenpitoverkoston** ansiosta. Pohjoismaissa on kyetty yhdistämään taloudellinen tehokkuus ja sosiaalinen turvallisuus paremmin kuin EU:ssa keskimäärin. Kilpailukyvyyn käsite on ymmärretty laajasti, minkä ansiosta yhteiskunta on panostanut **hyvään koulutukseen, tutkimukseen, tuotekehitykseen** sekä **aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan**.

Avoimuus ja toimiva demokratia edesauttavat aktiivisuutta, harrastamista ja kansalaistoimintaa. Pohjolaa voidaan kutsua maailman kulttuurikeskukseksi monista syistä. Pohjoismaissa **julkaistaan** eniten **kirjoja** ja **elokuvia** asukasta kohti maailmassa. Pohjoismaista Tanska on kärkipäässä, mutta myös muut Pohjoismaat julkaisevat selvästi enemmän kirjoja asukkaisiin nähden kuin vaikkapa vanhat kulttuurimaat Ranska ja Saksa. Pohjoismaissa on maailman tihein **kirjastoverkko**, joka toimii avoimuusperiaatteella; kirjastot ovat avoinna jokaiselle ja kulut katetaan julkisin varoin. Kirjastot edistävät tasa-arvoa ja takaavat kaikille pääsyn tietoverkkoihin. Pohjoismaiset kirjastot tekevät yhteistyötä sähköisiin tietokantoihin liittyen.

Pohjoismaalaiset myös lukevat paljon. PISA-tutkimuksen mukaan suomalaiset noret **lukevat** eniten sanomalehtiä maailmassa. Asukaslukuun suhteutettuna **lehtiä** lukevat eniten norjalaiset ja toiseksi eniten japanilaiset suomalaisten ollessa kolmannella sijalla. Lehdenlukutottumukset ovat ylipäänsä erilaisia Pohjoismaissa ja muualla maailmassa; Pohjolassa lehdet tilataan useimmiten kotiin, kun muualla lehdet ostetaan irtonumeroina. Pohjoismaalaisten aikuisten lukutaito on hyvä. Kansainvälisessä vuosina 1997–2000 toteutetussa *The Second International Adult Literacy Survey* -tutkimuksessa mitattiin aikuisten **funktionaalista lukutaitoa** eli kykyä ymmärtää ja käyttää lukemaansa. Tutkimuksessa pärjäsivät keskimäärin parhaiten ruotsalaiset, suomalaiset ja norjalaiset Tanskan ollessa kahdeksas. EU-vertailujen mukaan suomalaiset **lukevat eniten** sekä lainaavat eniten kirjoja: helsinkiläiset käyttävät eniten kirjastoja muihin Euroopan pääkaupunkeihin verrattuna Kööpenhaminan sijoittuessa toiseksi EU:n alaisen, Euroopan kaupungeista tilastotietoa tuottavan Urban Auditin vuoden 2001 selvityksen mukaan.

Kaikenlainen eri sosiaalisten ryhmien välinen epätasa-arvo, sekä rakenteellinen että näkyvä, on Pohjoismaissa pienintä maailmassa. Pohjoismaiden kohdalla on tärkeää huomata **tasa-arvon** merkitys; tutkija Marianne Gullestad norjalaisesta Institute of Social Research -tutkimuslaitoksesta on huomauttanut, että vanhoissa liberalistisissa valtioissa kuten Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa kansalaisten välisellä tasa-arvolla viitataan heidän vapauteensa ja tasa-arvoisiin oikeuksiinsa toimia yhteiskunnassa. Pohjoismaissa tasa-arvolla on sen sijaan tarkoitettu tulosta – valtion tehtävänä on **taata** kansalaisilleen **tasa-arvoiset olot** ja **mahdollisuudet** esimerkiksi tulonjakoa valvomalla.

Tasa-arvon tavoitteet ovat onnistuneet Pohjoismaissa siinäkin mielessä, että kaikenlainen **köyhyyden vähentäminen** on ollut erityisen onnistunutta. Taloudellisen köyhyyden vähentämisen lisäksi Pohjolassa on keskitytty sosiaalisen pääoman jakamiseen, jolloin **kulttuuri ja koulutus** on tuotu kaikkien ulottuville.

Pohjoismainen työmarkkinamalli edistää paitsi talouskasvua, myös kansalaisten **tasa-arvoa**. Maailmanpankin *World Development Report 2006*:ssa vertaillaan Pohjoismaita ja Yhdysvaltoja talouden ja tasa-arvon kannalta. Pohjoismaat tarjoavat anteliaita etuja sekä turvan työntekijöille. Palkkojen ja muiden käytäntöjen yleisistä suuntaviivoista sovitaan keskitetysti, mikä lisää **työntekijöiden välistä tasa-arvoa** ja heidän **vaikutusmahdollisuuksiaan**. Järjestelmä on myös avoin. Sen sijaan Yhdysvalloissa palkoista ja muista eduista päätetään yksilökohtaisesti, mikä johtaa kähmintään sekä epätasa-arvoon työntekijöiden välillä. Molemmilla on kuitenkin terve talous, tuottava talouskasvu sekä kasvavat tulot, mikä kertoo kummankin mallin onnistuneen talouden kannalta mutta Pohjoismaiden menestyneen lisäksi tasa-arvon alalla.

Maailman talousfoorumin (WEF) vuonna 2005 julkistaman selvityksen mukaan **sukupuolten välinen kuilu** on kapein Pohjoismaissa. WEF tutki 58 maailman maata sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta viidellä eri sektorilla; taloudellinen osallistuminen, taloudelliset mahdollisuudet, poliittiset valtamahdollisuudet, koulutuksen saatavuus sekä terveys ja hyvinvointi. Listan kärkeen kipusi Ruotsi Norjan, Islannin, Tanskan ja Suomen täydentäessä viiden parhaan listan. Tutkimuksen mukaan Pohjoismaita voidaan pitää esimerkkinä siitä, että tasa-arvo, toimiva hyvinvointi ja läpinäkyvä hallinto edistävät talouskasvua ja kilpailukykyä.

Hyvinvointi ja sukupuolten välinen tasa-arvo ovat **perusta kestäväälle taloudelliselle kasvulle** ja voidaan sanoa, että kehittyneiden maiden talouskasvu tulee riippumaan siitä, miten hyvin ne onnistuvat auttamaan naisia yhdistämään uran ja perheen. European Policy Centren julkaiseman Sture Nordhin tutkimuksen mukaan Pohjola on pärjännyt mainiosti **eliniänodotteen, naisten ja miesten välisen tasa-arvon ja alhaisen köyhyyden** osalta. OECD Observerin mukaan tasa-arvon ja talouskasvun positiivisessa yhteydessä on kyse ensisijaisesti asenteista; maissa, jossa tasa-arvon käsite on tutumpi ja hyväksytympi työpaikoilla, syntyvyys on korkeampaa. Vaikka Pohjoismaissa keskustellaan syntyvyydestä huolestuneeseen sävyyn, ovat syntyvyydsluvut tosiasiallisesti Euroopan huippua.

Tasa-arvo ulottuu myös **politiikkaan**. YK:n tilastojen mukaan naisia on eniten kansallisissa parlamenteissa Pohjoismaissa naisten osuuden kivitessa Ruotsissa jopa 45 prosenttiin ja Tanskassa ja Suomessa 38 prosenttiin. Pohjoismaiden keskiarvon ohittaa maailman maista ainoastaan Ruanda, jossa naisten osuus parlamentaarikoista on 49 prosenttia (Pohjoismaiden keskiarvo 37,4 %). Vähiten parlamentaarikkonaisia on Pohjoismaista Islannissa (30 %), jonka kanssa vastaavaan prosenttiosuuteen tai yli pääsee neljän muun Pohjoismaan lisäksi 12 maata; Ruanda, Mosambik, Etelä-Afrikka, Costa Rica, Kuuba, Argentiina, Itävalta, Belgia, Saksa, Alankomaat sekä Espanja.

Sukupuolten välisen tasa-arvon lisääntyminen ja demokratisoituminen ovat yhteydessä laajempaan kulttuuriseen muutokseen maailmassa, todetaan arvostetun Ronald Inglehartin (University of Michigan), Pippa Norrisin (Harvard University) ja Christian Wetzelin (Wissenschaftszentrum Berlin) *Gender Equality and Democracy* -tutkimuksessa. Sinänsä demokratian ja naisten osallistumisen välisen yhteyden

luulisi olevan itsestään selvää: koska useimmissa yhteiskunnissa on naisia enemmän kuin miehiä, ei demokratia voi onnistua ilman naisten oikeuksia. Tästä johtuen **tasa-arvo** onkin tärkeä **osa demokratiaa**. Talouskasvu ja modernisaatio (tai länsimaissa siirtyminen postmodernismiin) johtavat demokratisoitumiseen ja lisäävät naisten lukumäärää julkisessa toiminnassa. Niissä maissa, joissa poliittiset oikeudet ja kansalaisvapaudet toteutuvat parhaiten ja joissa uskotaan naisten poliittisiin taitoihin, on naisten parlamenttiedustus suurempi. Yhtenä vaikuttavana tekijänä on uskonto; protestanttiset maat ovat tasa-arvoisimpia. Pohjoismaat edustavat maailman kärkeä kaikilla tutkimuksen osa-alueilla.

HYVINVOINTI

Pohjoismainen malli liittyy **hyvinvointiin**. Mallin on kuvailtu sijoittuvan anglosaksisen (esim. Iso-Britannia) ja mannereurooppalaisen (esim. Saksa) mallin väliin: Anglosaksisessa ja pohjoismaisessa mallissa julkisen hallinnon ja markkinoiden välinen suhde on samankaltainen, mutta mallit eroavat toisistaan julkisen hallinnon koon suhteen. Pohjoismainen ja keskieurooppalainen malli muistuttavat toisiaan julkisen hallinnon suhteen, mutta eroavat hallituksen ja talouselämän välisen suhteen kohdalla. Mallia on kiitelty European Policy Centren julkaisussa erityisesti sen kyvystä huolehtia huonompiosaisista mutta samalla edistää talouskasvua ja hillitä työttömyyttä.

Pohjoismaista **hyvinvointimallia** on kiitelty **talouskasvun luomisesta** Pohjolaan. Ruotsin pääministerin Göran Perssonin mukaan harvat maat ovat pystyneet luomaan yhtä tasa-arvoisen ja turvallisen järjestelmän kuin Pohjoismaat. Juuri turvallisuus ja vastuun tunteminen tulevat olemaan Pohjolan menestyksen avaimia tulevaisuudessa Perssonin mukaan. Samaa mieltä on Michela Gobbi (University of Eastern Piedmont) artikkelissaan pohjoismaisesta hyvinvointimallista. Gobbi korostaa, että vaikka mallin parhaiden vuosien voikin jo ajatella olevan historiaa, tarjoaa se edelleen elinvoimaisen ja tehokkaan mallin, jonka mukaan **työllisyyttä** voidaan parantaa. Työmarkkinajärjestöjen mukanaolo vahvistaa vakautta ja lisää hyvinvointia.

Pohjoismaat ovat saaneet kehuja yllättäviltäkin tahoilta: talousalan professori ja YK:n pääsihteeri Kofi Annanin erityisavustaja Jeffrey D Sachs kehuu Pohjoismaiden onnistuneen hyvin **korkean tulotason, maltillisen talouskasvun, makrotalouden vakauden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin yhdistämisessä**. Sachs mainitsee maiden myös kunnioittavan **hyvän hallinnon** periaatteita. Huomiota kiinnitetään myös siihen ironiseen tosiasiaan, että Pohjoismailla kuluu erinomaisen terveydenhuoltojärjestelmän ylläpitämiseen vähemmän varoja (11 % bruttokansantulosta) kuin Yhdysvalloilla (14 % BKTL:sta). Sachsin mukaan Pohjoismaat ovat myös onnistuneet murtamaan sen vanhoillisen käsityksen, jonka mukaan hyvinvointipalvelut tuhoavat ihmisten tahdon työntekoon ja säästämiseen. Kansallisen **säästämisen** taso on kuitenkin Pohjoismaissa korkeampi (20 % kansantulosta) kuin Yhdysvalloissa (10 %).

Hyvinvointi on yhteydessä vastuuseen. Tanskalaisen aivoriihen Copenhagen Centren sekä brittiläisen organisaation AccountAbility:n luoma **vastuullisen kilpailukyvy-** **vyn** indeksi mittaa yritysvastuun ja valtion kilpailukyvyvälistä suhdetta esimerkiksi teknologian, innovaation, yritystason strategian, inhimillisen pääoman, julkisten laitosten, perusrakenteiden ja koko kansantalouden yhteydessä. Pohjoismaat sijoittuvat kärkeen, Suomi ensimmäiseksi ja Ruotsi, Norja sekä Tanska sijoille 3, 4 ja 5.

Vaikka hyvinvointi ja talous liittyvätkin yhteen, ei hyvinvointia voi mitata yksinomaan bruttokansantulolla. Yhdysvaltalainen tutkija Richard Estes Pennsylvanian yliopistosta on kehittänyt nk. WISP-mittarin eli **sosiaalisen kehityksen painotetun indeksin**, joka perustuu 10 tekijään: koulutus, terveys, kansantalous, väestötiede, luonnonympäristö, sukupuolten välinen tasa-arvo, kulttuurinen monimuotoisuus, sotilaalliset kulut sekä yleisen hyvinvoinnin perinteet. Indeksien mukaan neljä suurinta Pohjoismaata sijoittuvat listan kärkisijoille 1–4. Samoin YK:n *Human Poverty Indexin* mukaan isot Pohjoismaat ovat **vähiten köyhiä** listan kärjessä sijoilla 1, 2, 4 ja 5.

Hyvinvointimallinsa ansiosta Pohjoismaita pidetään **hyvinvoinnin esikuvana** muualla maailmassa. Norjan pääministerin Jens Stoltenbergin mukaan Pohjolassa on nähty erityisesti vaivaa, että naiset saataisiin täysipainoisesti työelämään. On panostettu päivähoitoon, vanhempainvapaisiin ja työttömyyden vähentämiseen. Menestyksen takaamiseksi jatkossakin Stoltenberg rohkaisee panostamaan nykyisen mallin kehittämiseen samassa hengessä, työllisyyden kasvattamiseen sekä tiedonvaihtoon muiden kanssa. Stoltenbergin mukaan Pohjolan salaisuus on tehokkuus, tuotteliaisuus, kilpailukykyisyys, luottamus viranomaisiin sekä se tosiasia, että hyvinvointipalveluiden piiriin kuuluvat kaikki yhteiskunnan jäsenet.

Pohjoismainen malli sopivuutta **esikuvaksi muulle Euroopalle** ovat korostaneet useat pohjoismaiset poliitikot Olof Palmen kansainvälisen keskuksen seminaarissa Tukholmassa tammikuussa 2006. Ruotsin entinen pääministeri Ingvar Carlsson muistutti nyt olevan todistettu, että taloudellinen kasvu ja hyvinvointi eivät ole toistensa vastakohtia. Hän arvioi mallin antavan innostusta ja inspiraatiota muille maille. Norjan entinen pää- ja ulkoministerin Torbjörn Jaglandin mukaan hyvinvointimallista tekee erityisen onnistuneen sen **joustavuus**.

Pohjoismaista mallia eivät pidä hyvänä **esikuvana** ainoastaan poliitikot, vaan myös tutkijat ja think tankit. Brysselissä sijaitseva Bruegel-aivoriihi vertailee neljää yhteiskuntamallia, pohjoismaista, mannereurooppalaista, anglosaksista sekä eteläeurooppalaista mallia. Aivoriihen tutkijan André Sapirin mukaan malleista kaksi, pohjoismainen ja anglosaksinen, ovat edelleen **dynaamisia** kahden muun ollessa kestäättömiä ja tehottomia. Pohjoismaisen mallin kiistattomana etuna anglosaksiseen nähden on sen **pyrkimys tasa-arvoon**. Mallia kehuu myös Daniel Dettling Berliinipolis-aivoriihestä.

Eräs pohjoismaisen mallin eniten huomiota herättäneistä ominaisuuksista on paljon puhuttu *flexicurity* eli **joustoturva**. Järjestelmä perustuu ajatukselle, jonka mukaan työpaikkojen turvaamisesta on siirryttävä yleiseen työllisyyden turvaamiseen aktiivisen työvoimapolitiikan keinoin. Painopiste on siirretty työttömien uudelleenkouluttamiseen ja muihin joustaviin järjestelmiin, jonka takaa eri yhteiskunnan osapuolten joustavuus työllisyyden parantamiseksi. Erityisesti Tanska on kehittänyt joustoturvaa, jota markkinoidaan parhaillaan myös muille EU-maille.

Mallin eräänä vahvuutena on belgialaisen aivoriihen European Policy Centren mukaan pidetty sitä, että Pohjoismaat ovat pystyneet sijoittumaan liberalismiin ja protektionismin välisen kahtiajaon yläpuolelle ja muodostaneet mallin, jossa **sosiaalinen yhteenkuuluvuus** ja **ympäristönsuojelu** toimivat moottoreina **kehitykselle, elämänlaadulle ja turvallisuudelle läpinäkyvien ja vastuullisten hallitusten** alaisuudessa. Tällöin laaja julkinen hallinnonala ja kilpailukyky eivät esiinny vastakkaisina, vaan toisiaan tukevin.

Hyvinvointi ei koostu vain taloudellisista tekijöistä, vaan myös sosiaalisista, yhteiskunnallisista ja subjektiivisista asioista. OECD:n *Yhteiskunnallisessa katsauksessa* selvitetään kaksi kertaa vuodessa sosiaalisten tekijöiden kautta sitä, miten maat ovat kehittyneet **tasa-arvon, terveyden ja hyvinvoinnin** suhteen. Vuoden 2005 tutkimuksessa Pohjoismaat menestyivät erityisesti **suhteellista köyhyyttä, tulojen epätasa-arvoisuutta, lapsiköyhyyttä** sekä **tyytyväisyyttä elämään** mitattaessa. Subjektiivista onnellisuudentunnetta tutkittaessa Pohjoismaat sijoituivat yli OECD:n keskiarvon.

Norja ja Islanti ovat maailman **parhaat maat elää**, ainakin jos uskomme YK:n elämänlaatua mittaavaa *Human Development Indexiä*. Indeksissä on yhdistetty perinteisiin **talous-** ja **BKT-**mittareihin mm. tietoa **eliniänodotteesta, koulutuksen saatavuudesta** sekä **tulotasosta** suhteessa hintatasoon. Vuoden 2005 HDI-indeksissä kaikki Pohjoismaat mahtuvat 15 parhaan maan joukkoon Norja ensimmäiseksi, Islanti toiseksi, Ruotsi kuudenneksi sekä Suomi ja Tanska sijoille 13 ja 14. Maailman luonnonsuojeluliitto yhdistää HDI-indeksiin lisäksi **ympäristön hyvinvointia** mittaavia tekijöitä ja on muodostanut oman mittarinsa, *Kestävän kehityksen indeksin*. Ympäristön tekijöistä on huomioitu esimerkiksi **luonnon monimuotoisuus, vesistöjen tila, ilmanlaatu, eläinsuojelu** sekä **luonnonvarojen kulutus**. Kestävän kehityksen indeksillä mitattaessa Ruotsi, Norja, Suomi ja Islanti sijoituivat komeasti sijoille 1–4 ja Tanska sijalle 9.

Economist Intelligence Unitin luoma *Quality of Life Index* mittaa **elämänlaatua** yhdistäen vastaavalla tavalla **yksilöllisen tyytyväisyyden tunteen** mittareita puolueetomiin tekijöihin kuten **aineelliseen hyvinvointiin, terveyteen, perhesuhteisiin, poliittisiin vapauksiin, turvallisuuteen, työelämän turvallisuuteen ja sukupuolten väliseen tasa-arvoon**. Vuoden 2005 indeksillä mitaten Pohjoismaat sijoituivat sijoille 3 (Norja), 5 (Ruotsi), 7 (Islanti), 9 (Tanska) ja 12 (Suomi).

Euroopan elin- ja työolojen kehittämistä Eurofoundin *Quality of Life in Europe* -tutkimuksen mukaan suomalaiset olivat vuonna 2003 Euroopan toiseksi **onnellisimpia** ja tanskalaiset onnellisimpia. **Tyytyväisimpiä elämäänsä** olivat tanskalaiset, suomalaiset ja ruotsalaiset. Pohjoismaalaiset suhtautuivat myös **tulevaisuuteen** muita **toiveikkaammin** ja **luottivat toisiin ihmisiin** eniten. Suomessa, Itävallassa ja Tanskassa maan **koulutus- ja eläkejärjestelmä** koettiin oikeudenmukaisimmaksi.

Tulevaisuuden hyvinvointi ei ole kuitenkaan varmaa. Arvostettu hyvinvointimallin ja tutkinut professori Gösta Esping-Andersen luettelee EU:lle tekemässään *A Welfare State for the 21st Century* -raportissa pohjoismaisen **hyvinvointimallin erityisiksi haasteiksi** lasten hyvinvoinnin parantamisen ja lapsiköyhyyden estämisen sekä naisten entistä paremman tukemisen. Eri **sukupolvien ja sukupuolten välisen kilpailun kärjistyminen** on siis kyettävä välttämään.

Hyvinvointivaltion tulevaisuus on huolestuttanut myös Pohjoismaiden neuvostoa ja Pohjoismaiden ministerineuvostoa, jotka julkaisivat vuonna 2004 raportin *Hur mår den nordiska välfärden?* Raportissa 11 asiantuntijaa kirjoittaa näkemyksensä pohjoismaisesta mallista ja sen tulevaisuudesta. **Heikoiksi kohdiksi** mainitaan mm. **liiallinen holhoaminen, joka tukahduttaa oma-aloitteisuutta, mallin kulttuurisidonnaisuus ja sen heikko kyky muuntua uudenlaiseksi, heikko kannustavuus, lapsinäkökulman unohtaminen** sekä **mallin rahoituksen epävarmuus tulevaisuudessa**. Toisaalta mallia kehuttiin verrattuna muihin Euroopassa oleviin järjes-

telmiin ja sitä jopa kiiteltiin sen sopeutumiskyvystä. Pohjoismaat voisivat hyödyntää paremmin toisiaan, **vertailla** kokemuksiaan ja **etsiä järjestelmällisesti parhaita käytäntöjä**.

Keskeinen osa hyvinvointia on **ympäristö**, ja Pohjoismaat ovatkin maailman huippua ympäristön huomioimisessa. Maailman talousfoorumi selvittää vuosittain maailman maiden **kykyä suojella ympäristöään, vähentää ympäristön kuormittamista sekä edistää kestävästä kehitystä** *Environmental Sustainability Indexin* avulla. Vuoden 2005 raportissa viiden parhaan joukkoon sijoittui neljä Pohjoismaata viidennen eli Tanskan sijoituessa kuitenkin vasta sijalle 26. **Kestävän kehityksen** osalta Pohjoismaat ovat edelläkävijöitä maailmassa erityisesti sen suhteen, miten **yritykset kantavat vastuunsa** kestävästä kehityksestä ja ympäristötavoitteiden toteutumisesta.

TURVALLISUUS

Hyvinvointiin ja menestymiseen liittyy olennaisesti **turvallisuus** – asukkaiden tunne turvallisuudesta että maan turvallisuus esimerkiksi sijoittajille. Maailman työjärjestön ILO:n yli 90 maata käsittäneen *Economic Insecurity is a Global Crisis* -raportin mukaan neljä suurinta Pohjoismaata sijoittuivat huipulle kansalaisten **taloudellisen ja sosiaalisen turvallisuuden** mukaan *Economic Security Indexillä* mitattaessa. Raportissa turvallisuutta tutkitaan seitsemän eri näkökulman kautta, joita ovat esimerkiksi työmarkkinaturvallisuus, yleisen mielipiteen kuuluvuus sekä tulojen turvaaminen. Pohjoismaat pärjäsivät hyvin kaikilla tutkimuksen sektoreilla.

Turvallisuudella ja kilpailukyvyllä on yhteys toisiinsa. Tuomas Möttönen Etlasta on tutkinut kilpailukyvyn ja turvallisuuden yhteyttä toisiinsa ja todennut turvallisuuden olevan jopa edellytys valtion kilpailukyvyille. EU:ssa turvallisimpia maita ovat Pohjoismaat, erityisesti Suomi ja Tanska. Suomi on tutkimuksessa laaditun laajan yritysten toimintamahdollisuuksia kuvaavan turvallisuusindeksin kärjessä. Kansainvälisten kilpailukykykysymysmittareiden kuvaamalla eri turvallisuustekijöillä on selvä yhteys maiden kilpailukykykysijöihin. Korruption yhteys on kaikkein suurin, ja omistusoikeuden suojan

ja oikeusjärjestelmän yhteys kilpailukykyyn on merkittävä. Rikollisuus ja järjestäytynyt rikollisuus ovat yhteydessä kokonaiskilpailukykyyn.

Lars Holmberg Kööpenhaminan yliopistosta on tutkinut poliisin näkyvyyden ja **turvallisuuden tunteen** yhteyttä Pohjoismaissa. Kiinnostava havainto Pohjoismaista oli, ettei poliisin näkyvyydellä ja ihmisten turvalliseksi tuntemisella ollut yhteyttä. Syynä tähän oli se tosiasia, että Pohjoismaat ovat turvallisia ilman poliisin näkyvää toimintaakin. Pohjolassa kansalaiset tuntevat olonsa erittäin turvalliseksi.

Pohjola on ollut turvallinen, ehkäpä **maailman turvallisin alue** kansainvälisen politiikan kannalta jo vuosikymmeniä, ja eri tutkijat ovat nimenneet alueen turvallisuusyhteisöksi, rauhanyhteisöksi tai rauhanvyöhykkeeksi kylmän sodan aikaisten liittoumien ulkopuolella, välissä tai jopa yläpuolella. Tunnettujen tutkijoiden Archerin (Manchester Metropolitan University), Wibergin (Danish Institute for International Studies) ja Mouritzenin (Danish Institute for International Studies) mukaan Pohjola voidaan määritellä sisäisen rauhanomaisuuden saavuttaneeksi alueeksi. Yllättävää sinänsä, Pohjola on sisäistänyt keskinäisen rauhan ajatuksen siitäkin huolimatta, että maiden

näkemykset ovat usein poikenneet toisistaan turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä. Rauhanomaisuus ilmenee parhaiten sen tosiasian kautta, että Pohjoismaissa turvallisuuteen liittyvä keskustelu ei kohdistu toisiin Pohjoismaihin ja että jo kauan on ollut mahdotonta kuvitella, että maiden rajoja jouduttaisiin sulkemaan perinteisen turvallisuusuhan vuoksi. Syyksi tarvittaisiin esimerkiksi hullun lehmän tauti tai muu uusi uhka, kuten tutkija Kari Laitinen (Tampere Peace Research Institute) mainitsee.

PÄÄTELMIÄ:

MITÄ OPIMME POHJOISMAIDEN MENESTYKSESTÄ?

Kaikki menestyksen osatekijät liittyvät toisiinsa. Monet tutkijat korostavat tutkimuksissaan itsekkin, että esimerkiksi innovatiivisuus ja kilpailukyky eivät synny tyhjiössä. Avoin yhteiskunta ja hyvä koulutus pohja luovat perustan tutkimukselle, innovaatioille ja terveelle taloudelle. Vahva pohjoismainen sosiaalinen malli ja tunne turvallisuudesta tukevat talouden vakautta ja pitävät järjestelmän toiminnassa. Kaikista näistä osatekijöistä on muotoutunut pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta, jonka pyrkimykset tasa-arvoon ja kaikkien, myös ympäristön huomioimiseksi ovat tehneet Pohjolasta vahvan.

Pohjoismaiden neuvoston vuoden 2006 puheenjohtajan Ole Stavadin mukaan Pohjoismaiden tarjoama moniulotteinen yhteiskuntamalli on toistaiseksi **paras ratkaisu globalisaation kielteisiä vaikutuksia vastaan**. Pohjoismaat ovat onnistuneet muodostamaan hyvinvointiyhteiskunnan, jossa noudatetaan periaatetta ”jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”. Hän kuvailee Pohjolaa tiennäyttäjäksi, jolla on paljon opetettavaa muille maille. Ainoina maailmassa Pohjoismaat ovat rakentaneet mallin, jossa yksilön turva yhdistyy elinkeinojen kehittämiseen ja luovuuteen.

Pohjoismaat voivat toimia mallina muulle maailmalle. Koska Pohjoismailla on paljon yhteistä, on niitä hyödyllistä verrata keskenään ja etsiä tätä kautta **parhaita pohjoismaisia käytäntöjä**, joista olisi hyötyä sekä Pohjoismaille itselleen että muulle maailmalle silloin, kun mallia markkinoidaan ulkomailla.

Parhaiden käytäntöjen löytämiseksi tarvitaan kahdenlaista tutkimusta. Yhtäältä on kartoitettava niitä osa-alueita, joilla Pohjoismaat **menestyvät**, kuten tässä selvityksessä on tehty. Toisaalta Pohjoismaita on **vertailtava** toisiinsa hyvien ja heikompien ratkaisujen havaitsemiseksi. Pohjoismaita vertailevia tutkimuksia on tehty laajasti esimerkiksi tuottavuuden, ympäristön, kestävän kehityksen, rajaesteiden, ikääntymisen, monikielisyyden, tasa-arvon, hyvinvoinnin ja suvaitsevaisuuden aloilla. Pohjoismaiden neuvosto ja ministerineuvosto ovat rahoittaneet lukuisia vertailututkimuksia, jotka ovat löydettävissä www.norden.org-sivuilta. Vertailu sellaisenaan ei kuitenkaan riitä, vaan sen on johdettava päätelmiin ja **Pohjoismaita yhtenäistävään toimintaan**. Yhtenäistämisen jälkeen käytäntöä voisi **markkinoida** muualla maailmassa ”pohjoismaisena vakioratkaisuna” maan ongelmiin.

Tutkimukset tarjoavat **neuvoja** paitsi muille maailman maille, **myös Pohjoismaille itselleen**; miten säilyttää saavutettu asema ja pärjätä myös tulevaisuudessa? Eriyisen painavia ohjeita ovat antaneet elinkeinoelämän edustajat, Etna, EVA sekä teollisuutta ja työnantajia vastaavat pohjoismaiset liitot, mikä kertoo siitä, että suurin ja vaikein haaste on ja tulee olemaan Pohjoismaissa mallin houkuttelevuuden ylläpitäminen juuri yritysten ja työnantajien kannalta.

Norden som global vinderregion -selvityksessä esitettiin muutamia täsmäohjeita, joilla Pohjolan menestys taataan tulevaisuudessa. Pohjoismaiden pitää toimia **yhtenä rintamana**, jonka on ymmärrettävä omat vahvuutensa. Pohjolasta pitää tehdä **brändi** elitavamerkki, joka markkinoi hyvinvointituotantoaan ja koulutusjärjestelmäänsä maailman parhaina. Pohjoismaiden on **opittava toisistaan**.

Suomen Akatemian yhdessä Telkesin, Sitran, maa- ja metsätalousministeriön sekä Elintarviketeollisuus ry:n kokoama kansainvälinen asiantuntijaryhmä arvioi vuonna 2006 ilmestyneessä raportissaan innovatiivisuutta ja sen kehittämistä tulevaisuudessa. Ryhmän mukaan innovatiivisuutta on edistettävä **teollisuuden ja tutkimuksen yhteistyöllä**. Yliopistojen, tutkimuslaitosten ja teollisuuden välistä yhteistyötä olisi tiivistettävä ja sen tueksi luotava uusia rahoitusmuotoja. Tutkimusta puolestaan tulisi keskittää kansalaisten terveyttä edistävien ja kroonisten sairauksien estämiseen tarkoitettujen elintarvikkeiden kehittämiseen.

Pohjoismaiset **riskipääomamarkkinat** ovat tärkeä osa pohjoismaista innovaatioketjua ja **tukevat kasvua** sekä uusien elinkeinoalojen kehittymistä. Riskipääomat ovat tärkeä moottori taloudelliselle kasvulle sekä sille, että Pohjoismaihin saataisiin uusia yrityksiä ja siten työnantajia. Nordic Investment Solutionsin vuonna 2005 julkistaman *Beskattning av riskkapital i Norden* -raportin mukaan kaikissa Pohjoismaissa lukuun ottamatta Tanskaa on jäljellä esteitä sille toivottavalle kehitykselle, että ulkomaiset sijoittajat sijoittaisivat Pohjoismaihin pääomiaan. Raportin tehnyt työryhmä suosittelee, että Pohjoismaat perustaisivat johtavista lakimiehistä koostuvan työryhmän ratkaisemaan lainsäädännöllisiä ja verotuksellisia ongelmia ja että julkaistaisiin käsikirja keinoista, joilla kansainvälistä pääomaa houkutellessaan Pohjoismaihin.

Innovatiivisuus edellyttää osaamista ja **Pohjoismaat tarvitsevat huipputaajia**. Tällä hetkellä Pohjola kärsii kuitenkin jonkin verran aivovuodosta eikä alue houkuttele tarpeeksi. Mika Raunio EVAlle tekemässä tutkimuksessa ehdotetaan Suomelle mutta samalla myös muille Pohjoismaille toimia, joilla nuoria osaajia voitaisiin houkuttaa pohjoiseen. Pohjoismainen koulutusmalli "tasapäistää" opiskelijoita, minkä vuoksi huippukyvyt eivät pääse kehittämään luovuuttaan. Erityisosaamista ei myöskään palkita taloudellisesti vaan palkkataso on matala ja verotus kireää. Erääksi ratkaisuksi Raunio ehdottaa monissa maissa käytössä olevaa **verotusjärjestelmää**, joka on maahanmuuttajien osalta ensimmäisten maassaolovuosien aikana löysempi esimerkiksi sillä perusteella, ettei maahanmuuttaja ole hyötynyt ilmaisesta koulutusjärjestelmästä. Aivovuodosta on siirryttävä kohti **aivokiertoa** eli huipputaajien maailmanmarkkinoita, jolloin Pohjoismaat eivät ainoastaan menettäisi osaajia. Aivokierron edistäminen tapahtuu **lisäämällä kannustimia tulla pohjoiseen, tehostamalla kansainvälistä työhönottoa sekä poistamalla kulttuurisidonnaisia lasikattoja**. Olennaista on myös **parantaa yliopisto-opetusta** ja houkuttaa osaajia opetuksen **laadulla**.

Eduskunnan puhemies Paavo Lipposen mukaan huipputaajien houkuttelua tukee erityisesti se, että maailmanlaajuisessa toimintaympäristössä myös asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa toimiminen on tehokkaampaa, jos kulttuurieroista johtuvia vaikeuksia voidaan vähentää. Toisaalta osaamisintensiivisissä organisaatioissa erilaisuus ja kulttuurien **moninaisuus lisäävät luovuutta ja oivalluskykyä**. Lipponen korostaa, että ulkomaisten yliopisto-opiskelijoiden osuus on nostettava ainakin 10 prosenttiin.

EVAssa on pohdittu aivovuotoakin yleisemmin Suomen ja Pohjoismaiden **tulevaisuutta** ja mahdollisuuksia. Sen yhdessä Etlan kanssa vuonna 2004 julkaisemassa raportissa, jonka on koornut toimittaja Tapani Ruokanen, haetaan vastauksia tulevaisuuden haasteisiin. Raportissa painotetaan **dynaamisuuden** tärkeyttä; **innovatiivisuuden, yrittäjyyden ja teknologian kehityksen** avulla on luotava **myönteisen kehityksen kierre**, joka ruokkii itseään. Pohjoismaihin täytyy tulevaisuudessa pystyä yhdistämään seuraavat termit: **kehittynyt, korkeatasoinen, luova, turvallinen, tehokas ja kannustava**. Eräs pohjoisen avainsanoista on **luonto** ja sen hyödyntäminen matkailumielessä. **Syrjäytymisestä** ja työttömyydestä on päästävä eroon. **Korkeakoulutusta** on uudistettava, opetusta parannettava ja yliopistojen toimivaltaa lisättävä. Koulutuksesta on tehtävä **vientituote**. **Hyvinvointipalveluja** on tehostettava asiakkaan näkökulmasta ja muutospelkoa on lievennettävä; uudistukset eivät tuhoa kattavaa hyvinvointijärjestelmäämme.

Tutkija Dan Steinbock arvostelee innovatiivisuuden mittareita *Talouselämä*-lehden artikkelissaan. Suomessa avainpelaajina pidetään eduskuntaa, valtioneuvostoa, tiede- ja teknologiapoliittista neuvostoa, opetusministeriötä sekä kauppa- ja teollisuusministeriötä. Tärkeiksi koetaan lisäksi Suomen Akatemia, Tekes sekä Sitra. Steinbockin näkemyksen mukaan ratkaisevassa roolissa on kuitenkin yksityinen sektori julkisten rakenteiden tarjotessa puitteet yritysten toiminnalle. Tutkimus- ja kehitystoimintaa ei ole johtanut julkinen tutkimus vaan Nokia. Jos luovuutta ja kilpailukykyä halutaan todella kehittää tulevaisuudessa, on ensisijaisen tärkeää, että toimijat tukevat toisiaan. Ratkaisevaa on myös **yritysten suuntautuminen tutkimus- ja kehitystoimintaan**. Valitettavasti suomalaisyritysten tutkimus- ja kehittämispanostukset kääntyivät laskuun jo 2004. Uuden kansallisen kilpailutaktiikan rakentamiseksi tarvitaan kaikkien tahojen yhteistyötä.

Kaikkien viiden Pohjoismaan teollisuutta ja työnantajia vastaavat liitot julkaisivat vuonna 2005 vastaavan raportin, *The Nordic recipe for global success*, jossa arvioitiin Pohjolan **menestymismahdollisuuksia tulevaisuudessa**. **Globalisaatio** tarjoaa Pohjoismaille lukuisia mahdollisuuksia ja haasteita. Tiedonsaannin helppous, kuljetuspalveluiden edullisuus, tekninen kehitys ja parantuneet tiedonvälityskanavat laajentavat valtioiden ja yritysten toimintamahdollisuuksia. Pienillä ja avoimilla Pohjoismailla on tärkeä osa kansainvälisessä työnjaossa. Säilyttääkseen asemansa Pohjoismaiden täytyy jatkuvasti **arvioida omaa toimintavalmiuttaan ja lainsäädäntöään**. On selvää, että pohjoismaiset yritykset eivät voi kilpailla halpatuontimaiden kanssa palkoilla. Pohjoismaiden on oltava johtavassa asemassa **tuottavuudessa, tutkimuksessa ja innovaatiossa** sekä **työvoiman kouluttamisessa**. Hyvin koulutettu työvoima on ennakoedellytys, jonka avulla kilpailukyky säilytetään tulevaisuudessa panostamalla tutkimukseen, tuottavuuteen ja tuotekehitykseen. Pohjoismaiset työmarkkinat tarvitsevat **joustavuutta, houkuttimia työelämässä pysymiseksi** sekä yksilöitä ja yrityksiä **houkuttelevan verotuksen**. **Tutkimusta** tulee tehostaa, jotta pystymme kilpailemaan amerikkalaisten ja aasialaisten tutkimuslaitosten kanssa samassa sarjassa. **Tutkimuslaitosten ja yritysten välistä tiedonvaihtoa** tulee lisätä. Loput **rajaesteet** on poistettava maiden väliltä.

Tärkeä keino varmistaa menestys tulevaisuudessa on taata kansalaisten **turvallisuus**. Globalisaation aikakaudella on valtion tehtävä varmistaa, että maassa on aktiivista ja osaavaa työvoimaa, kuten tutkijat Alhadeff ja Hugendubel korostavat European Policy Centrellä tekemässään tutkimuksessa. Valtion vastuulla on valmistaa työvoimaansa tuleviin haasteisiin ja muutoksiin. Työntekijöiden on voitava luot-

taa siihen, että heidän taitojaan päivitetään elinikäisen oppimisen avulla ja että he siten säilyvät työmarkkinoilla. Turvallisuus ja sen kehittäminen on myös tärkeää kilpailukyvyn parantamisen ja ylläpitämisen kannalta, sillä kuten Möttönen Etlalle tekemässään tutkimuksessa toteaa, maan sisäinen ja ulkoinen turvallisuus ovat tiiviissä yhteydessä kilpailukyvyn tasoon.

Kehittämistarvetta on myös pohjoismaisessa **demokratiassa**. Pohjoismaiden ministerineuvoston demokratiavaliokunnan mietinnön mukaan olisi tehtävä ainakin seuraavia toimenpiteitä: Äänestysinnon laskiessa päätöksentekoa tulisi siirtää entistä enemmän **paikallisille ja alueellisille tasoille**. **Demokratiakasvatusta** tulisi tehostaa ja käytäntöjä vertailla Pohjoismaiden kesken. **Luottamushenkilöiden** määrää tulisi lisätä ja heidän asemaansa vahvistaa. Internetin ja **uuden tekniikan hyödyntämistä** pohtivaa tutkimusta olisi lisättävä demokratian monipuolistamiseksi.

Hyvinvointisektorin haasteita käsiteltiin Pohjoismaiden ministerineuvoston vuonna 2000 aloitetussa hyvinvointitutkimusohjelmassa. Loppuraportin mukaan hyvinvointia tulisi Pohjoismaissa kehittää erityisesti **syrjäytymisen, köyhyyden ja maahanmuuttajien kotouttamisen** osalta. Haasteita tarjoavat myös sukupuolten välisen **tasa-arvon** toteutumisen sekä tulevien vuosien rajut **väestölliset muutokset**.

POHJOLAN KOMPASTUSKIVET

Pohjoismaita ja niiden menestymistä käsittelevistä tutkimuksista käy selkeästi ilmi myös se, että pohjoismaisessa järjestelmässä on myös **heikkoja kohtia**: Esiin nousevat sekä edellä mainituissa että esimerkiksi OECD:n ja EU:n tutkimuksissa **köyhyys, syrjäytyminen, terveydentilaongelmat, työttömyys, maahanmuuttajien sopeutuminen ja kotouttaminen, suvaitsevaisuus, hyvinvointijärjestelmän raskaus ja jäykkyys, kireä verotus** sekä **korkeakoulutuksen heikkenevä laatu**. Julkinen peruskoulujärjestelmä tasapäistää oppilaita, minkä vuoksi lahjakkuuksia ei pystytä tukemaan tarpeeksi, minkä on nostanut esiin esimerkiksi Turun yliopiston professori Heikki Wilenius Turun kauppakorkeakoulun Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta.

Eräs selkeä haaste on nopea **ikääntyminen**, mikä edellyttää aktiivisia toimia elinikäisen oppimisen edistämiseksi sekä toimia ikääntyneiden pitämiseksi mahdollisimman pitkään työelämässä. On varsin selvää, että näillä aloilla tehtävä ja jo tehtykin vertaileva tutkimus parantaa Pohjoismaiden edellytyksiä ratkaista ongelmia sekä mahdollistaa panostamisen menestymisen avaintekijöihin.

Amerikkalais-ruotsalaisessa *Att reformera välfärdsstaten. Amerikanskt perspektiv på den svenska modellen* -tutkimuksessa nostetaan hyvinvointimallin heikkouksina esiin **talouskasvun hidastaminen, korkea työttömyys sekä sairauspoissaolojen määrä**. Ruotsalaisista työkäisistä yhä useampi, noin 20 %, elää **sosiaalisten tukien** varassa. **Työn puutteesta** on tullut uusi epätasa-arvon lähde. Selvityksen mukaan Ruotsi on kuitenkin onnistunut köyhyyden vähentämisessä.

Suomen ja muiden Pohjoismaiden ongelmia on mahdollista kärjistää tai häivyttää tarkastelijan kiinnostuksesta riippuen. Tyypillinen esimerkki on **alkoholinkulutus**: Pohjoismaissa alkoholinkulutus nähdään ongelmana ja etenkin sen suurkulutus lisää väkivaltarikoksia. Pitkällä aikavälillä kulutus on ollut kasvussa. Suomessa

väestön kymmenesosa juo yli puolet kulutetusta alkoholista. Suurkulutuksella on niin sosiaalisia, terveydellisiä kuin taloudellisiakin haittavaikutuksia ja se vaikuttaa rikollisuuden määrään.

Toisaalta on syytä huomata, että lisääntyneestä alkoholinkäytöstä huolimatta Pohjoismaat kuuluvat edelleen Euroopan keskikastiin kun lasketaan alkoholinkulutusta henkilöä kohti. Nuorten juominen on Pohjoismaissa jopa vähentynyt viime vuosina, vaikkakin alkoholinkäyttö aloitetaan Suomessa hyvin nuorena. Henkirikollisuuden määrä asukaslukuun suhteutettuna on Suomessa edelleenkin pieni Venäjään ja Baltian maihin verrattuna. Maailmanlaajuisesti verraten Pohjoismaat ovat siinäkin mielessä poikkeavia, että meillä suuri osa alkoholinkäytöstä tilastoidaan toisin kuin maissa, joissa suuren osan kulutuksesta muodostaa itse valmistettujen alkoholijuomien nauttiminen. Muihin Pohjoismaihin verrattaessa väkivaltaa on Suomessa enemmän, mikä johtuu alkoholisoituneen ja syrjäytyneen miesvähemmistön tekemistä rikoksista.

Toinen esimerkki ongelmien suhteellisuudesta on **köyhyys**: Pohjoismaissa puhutaan paljon köyhyyden lisääntymisestä ja suhteellinen köyhyys onkin kasvanut viime vuosina tuloerojen kärjistyessä. Vaikka aineellinen köyhyys on pitkälti saatu poistettua, kärsii suhteellisesta köyhyydestä erityisesti osa vanhuksista ja lapsiperheistä. Yli puoli miljoonaa suomalaista elää alle EU:n asettaman köyhyysriskirajan. Stake-sin tuoreen selvityksen mukaan hyvinvointierot ovat Suomessa kasvaneet siten, että vaikka suurin osa väestöstä voi entistä paremmin, voi kasvava joukko aiempaa huonommin.

Maailman mittakaavassa tilanne on kuitenkin täysin toinen; vaikka köyhyyttä onkin erittäin vaikeaa mitata, elää vähintään viidennes maailman väestöstä alle dollarilla päivässä eli täydellisessä köyhyydessä. Suuret Pohjoismaat taas sijoittuivat YK:n *Inhimillisen köyhyyden indeksillä* mitattuna sijoille 1, 2, 4 ja 5 vuonna 2005. Pulmalista on myös köyhyyden määrittäminen muuten hyvinvoivissa valtioissa: EU:ssa käytössä olevan määritelmän mukaan Suomessa on 600 000 köyhää. Suhteellisesti köyhien määrä on Terho Puustisen kirjoittaman *Talouselämän* artikkelin mukaan kasvanut, joskin absoluuttisesti köyhien määrä vähentyy jatkuvasti. Myös suomalaisten köyhien tulot ovat kasvussa. Stakesin erikoistutkijan Antti Parpon mukaan suhteellisen köyhyyden mittareilla ei mitata niinkään varsinaista köyhyyttä, vaan **eriarvoisuutta**. Eriarvoisuus on puolestaan lisääntynyt talouskasvun myötä, joskin myös eriarvoisuus on Pohjoismaissa maailman pienintä.

Länsimaissa köyhyys liittyy olennaisesti **syrjäytymiseen, työttömyyteen ja huono-osaisuuteen**. Itsemurhia tehdään Eurostatin tilastojen mukaan Suomessa merkittävästi enemmän kuin vanhoissa EU-maissa tai muissa Pohjoismaissa, joskin Suomeakin enemmän itsemurhia tehdään Baltian maissa, Unkarissa ja Sloveniassa. Hyvinvointierojen kasvu on jatkunut huolimatta kansainvälisesti vertaillen kireästä verotuksesta. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton vuosittain julkaiseman Sosiaalibarometrin mukaan alan haasteet liittyvät erityisesti hoitohenkilökunnan saamiseen ja pysyvän syrjäytymisen estämiseen. Tutkimuksen mukaan kaikkein heikoimmasa asemassa olevat syrjäytyvät jo pysyvästi, sillä heille tarjotut tuet ovat riittämättömiä ja liian yksipuolisia.

On varsin selvää, että Pohjoismaiden on kyettävä ratkaisemaan oman väestönsä kohtaamat ilmeiset vaikeudet, ennen kuin Pohjolasta voidaan puhua Euroopan tai

maailman mallialueena. Ongelmat on samalla kuitenkin syytä asettaa omaan mit-takaavaansa. Viitaten 2000-luvun alkupuolella Internetissä kiertäneeseen, varmasti epätarkkaan ja osin virheelliseenkin sähköpostitarinaan *Tämä maailma ja sinä*:

Jos pienentäisimme koko ihmiskunnan sadan asukkaan kokoiseen kylään ja ot-taisimme kaikki kansakunnat huomioon, niin tämä kylä näyttäisi seuraavalta: Kylässä asuisi 57 aasialaista, 21 eurooppalaista, 14 amerikkalaista ja kahdek-san afrikkalaista. Heistä 52 olisi naisia, 48 olisi miehiä, 70 ei-vaaleaihoisia, 30 vaaleaihoisia, 70 ei-kristittyjä, 30 kristittyjä, 89 heteroseksuaaleja ja 11 ho-moseksuaaleja. Kuusi ihmistä omistaisi 59 prosenttia koko maailman rikkauk-sista ja kaikki kuusi henkilöä olisivat Yhdysvalloista. 80 ihmisellä ei olisi tar-peellisia asuinoloja, 70 olisi lukutaidottomia ja 50 olisi aliravittuja. Kun yksi kuolisi, kaksi syntyisi. Yhdellä olisi tietokone ja yhdellä olisi akateeminen lop-pututkinto.

Jos et ole koskaan nähnyt sodan taistelua etkä tuntenut yksinäisyyttä vankeu-dessa, kidutusta tai nälkää, olet onnellisempi kuin 500 miljoonaa ihmistä tässä maailmassa. Jos voit mennä kirkkoon tai muuhun vastaavaan ilman pelkoa vihatuksi tulemisesta, vankeudesta tai kuolemasta, olet onnellisempi kuin kol-me miljardia ihmistä tässä maailmassa. Jos jääkaapissasi on ruokaa, sinulla on vaatteet ylläsi, katto pään päällä ja sänky missä nukkua, olet rikkaampi kuin 75 prosenttia maapallon ihmisistä. Jos sinulla on pankkitili, rahaa kukkarossa tai kolikoita pienessä rasiassa, kuulut kahdeksaan prosenttiin maapallon hy-vinvoivista ihmisistä. Jos pystyt lukemaan tämän tekstin, olet kaksinkertai-sesti siunattu, sillä et kuulu niiden kahden miljardin ihmisen joukkoon, jotka eivät osaa lukea, ja sinulla on tietokone käytössäsi.

Tutkimuksia julkaisseita laitoksia ja tutkijoita

AccountAbility. www.accountability.org.uk.

Alhadeff, Giampiero & Katri Hugendubel: "What future for a social Europe?". The Nordic model: A recipe for European success. European Policy Centre Working Paper No. 20, September 2005.

Alkoholi- ja väkivaltatyöryhmä: Alkoholi ja Väkivalta. Työryhmäraportti. 11.2.2005. www.rikosentorjunta.fi/uploads/gaovtel.pdf.

Archer, Clive: "Introduction" in Archer, Clive & Pertti Joenniemi (toim.): The Nordic Peace. Ashgate, 2003.

Att reformera välfärdsstaten. Amerikanskt perspektiv på den svenska modellen. Richard B. Freeman; Birgitta Swedenborg & Robert Topel (red.). Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, Januari 2006.

Baltic Development Forum 2005: Report on the Stockholm Summit, October 2005. www.nordicinnovation.net.

Berlinpolis. www.berlinpolis.de.

Björkstrand, Gustav: NORIA. Vitbok om nordisk forskning och innovation. Huvudrapport. TemaNord 2004:502.

Bruegel. www.bruegel.org.

Buhigas Schubert, Carlos & Hans Martens: "Introduction". The Nordic model: A recipe for European Success? European Policy Centre Working Paper No.20, September 2005.

Capgemini: The EU Enlargement – Driving Change in the European Life Science Industry. 2003. www.capgemini.com.

Centre for European Reform. www.cer.org.uk.

Confederation for Finnish Industries (EK), Dansk Industri, NHO, Samtök Atvinnulífsins & Svenskt Näringsliv: The Nordic Recipe for Global Success, August 2005. www.ek.fi/ek_englanti/liitteet/nordic.pdf.

Copenhagen Centre. www.copenhagencentre.org.

Dagens Næringsliv. www.

Economist Intelligence Unit. www.eiu.com.

EPC. European Policy Centre. www.theepc.be.

Esping-Andersen, Gösta: A Welfare State for the 21st Century. European Union, March 2000.

- Etna. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. www.etla.fi.
- Eurofound: Quality of Life in Europe 2003. www.eurofound.eu.int.
- Euroopan komission tutkimuksen pääosasto. <http://ec.europa.eu/research/>.
- Eurostat. <http://epp.eurostat.cec.eu.int>.
- EVA. Elinkeinoelämän valtuuskunta. www.eva.fi.
- Finland as a Knowledge Economy. Elements of Success and Lessons learned. Overview. Dahlman, Carl J., Jorma Routti & Pekka Ylä-Anttila (eds.). Maailmanpankki 2005.
- Foreign Policy: The Globalization Index 2003. www.foreignpolicy.com.
- Freedom House: Freedom of the World 2005. www.infoplease.com/ipa/A0930918.html.
- Gobbi, Michela: A Viable Alternative: The Scandinavian Model of "Social Democracy". University of Eastern Piedmont, Alessandria 2004. <http://polis.unipmn.it/pubbl/RePEc/uca/ucapdv/gobbi.pdf>.
- Gullestad, Marianne: "The Scandinavian Version of Egalitarian Individualism". *Ethnologia Scandinavica*, Vol. 21, 1991.
- Heritage Foundation & Wall Street Journal: 2005 Index of Economic Freedom. www.heritage.org.
- Heritage Foundation & Wall Street Journal: 2006 Index of Economic Freedom. www.heritage.org.
- Holmberg, Lars: "Policing and the Feeling of Safety: the Rise (and Fall?) of Community Policing in the Nordic Countries". *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, Vol. 5(2), February 2005.
- ILO. International Labour Organization. www.ilo.org.
- Ingebritsen, Christine: *Scandinavia in World Politics*. Rowman & Littlefield, 2006.
- Inglehart, Ronald, Pippa Norris & Christian Wetzel: *Gender Equality and Democracy*. 2004 <http://ksghome.harvard.edu/~pnorris/ Acrobat/Gender%20equality%20&%20democracy.pdf>.
- Institute for Management Development. www.imd.ch.
- ITU: Digital Access Index 2002. www.itu.org.
- Juutinrauma-instituutti. www.oresundsintituttet.org.
- Kangas, Olli & Joakim Palme (eds.): *Social Policy and the Economic Development in the Nordic Countries*. United Nations Research Institute for Social Development 2005.

Korhonen, Iikka: Does democracy cure a resource curse? Suomen Pankki, Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, Discussion Papers 2004, no.18. www.bof.fi/bofit/fin/6dp/04abs/pdf/dp1804.pdf.

Laitinen, Kari: "Geopolitics of the Northern Dimension: A Critical View on Security Borders". *Geopolitics*, Vol. 8(1), 2003.

Maaailman luonnonsuojeluliitto IUCN: Wellbeing of Nations 2001. www.iucn.org.

Maaailmanpankki. www.worldbank.org.

Maaailmanpankki: World Development Report 2006. wdsbeta.worldbank.org.

Maaailman talousfoorumi. www.weforum.org.

Maaailman talousfoorumi: Environmental Sustainability Index 2005. www.weforum.org.

Maaailman talousfoorumi: Global Information Technology Report 2004–2005. www.weforum.org.

Maaailman talousfoorumi: Women's Empowerment: Measuring the Global Gender Gap. 2005. <http://management.about.com/gi/dynamic/offsite.htm?site=http://www.weforum.org/pdf/Global%5FCompetitiveness%5FReports/Reports/gender%5Fgap.pdf>.

Mouritzen, Hans: "Security Communities in the Baltic Sea Region: Real and Imagined". *Security Dialogue*, Vol. 32(3), 2001.

Möttönen, Tuomas: Turvallisuus ja kilpailukyky kansainvälisten kilpailukykymitareiden valossa. Etna, Discussion Papers No. 952, 2004.

NICE. Nordic Innovation Centre. www.nordicinnovation.net.

NNN. Nordic News Network. www.nnn.se.

NordForsk. www.nordforsk.org.

Nordh, Sture: "The Nordic model, gender equality and birth rates". The Nordic model: A recipe for European Success? European Policy Centre Working Paper No.20, September 2005.

Nordic Investment Solutions.

Nordiska Investeringsbanken. www.nib.int.

NOS: Nordiska samarbetsnämnden för de nordiska vetenskapsrådena / Pohjoismaiden tieteellisten toimikuntien yhteistyöelimet.

Objectivist Center. The Freedom Olympics 2004. www.objectivistcenter.org.

OECD: Are the Students Ready for a Technology-Rich World?: What PISA Studies Tell to Us. Publication 24/1/2006. www.oecd.org.

OECD: Education at a glance 2005. www.oecd.org.

OECD: Learning for Tomorrow's World. PISA 2003. www.oecd.org.

OECD Observer: Does gender equality spur growth? October 2005.

OECD: Society at a Glance: OECD Social Indicators – 2005 Edition. www.oecd.org.

OECD, Statistics Canada & Educational Testing Service (USA): Second International Adult Literacy Survey. 1997–2000.

Olof Palmén kansainvälinen keskus Palme Center. www.palmecenter.se.

Pohjoismaiden ministerineuvosto: Demokrati i Norden. Demokratiavaliokunta, 2004. www.norden.org.

Pohjoismaiden ministerineuvosto: Nordic Environmental Technology. 2005. www.norden.org.

Pohjoismaiden ministerineuvosto: Nordic Information Society Statistics 2005. www.norden.org.

Pohjoismaiden ministerineuvosto: Pohjoismaiden ministerineuvoston hyvinvointitutkimusohjelma. Ohjelmakomitean loppuraportti. TemaNord 2006: 521.

Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto: Hur mår den nordiska välfärden? ANP 2004:761. www.norden.org.

Pohjoismaiden neuvosto, Pohjoismaiden ministerineuvosto & Mandag Morgen: Norden som global vinderregion. På spåret af den nordiske konkurrencemodell. ANP 2005:777. www.norden.org.

Puustinen, Terho: Köyhän hyvä elämä. Talouselämä 15/2006.

Raunio, Mika: Aivovuodosta aivokiertoon. Huippuosaajat talouden voimavarana. EVA, 2005. www.eva.fi.

Ruokanen, Tapani: Suomen menestyksen eväät. Tiekartta tulevaisuuteen. EVA, 2004. www.eva.fi.

Sapir, André: "Globalization and the reform of European social models". Bruegel-PolicyBrief, November 2005.

Selck, Torsten J. & Sanneke Kuipers: "Shared hesitance, joint success: Denmark, Finland, and Sweden in the European Union policy process". Journal of European Public Policy, 12:1 February 2005.

Shanghai Jiao Tong University: Academic Ranking of World Universities 2005.
<http://ed.sjtu.edu.cn/ranking.htm>.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto: Sosiaalibarometri 2006. www.stkl.fi.

Stakes. www.stakes.fi.

Steinbock, Dan: Suomi tarvitsee uusia vetureita. *Talouselämä* 14/2006.

Suomen Akatemia: Food Sciences and Related Research in Finland 2000–2004.
International Evaluation, 2006. www.aka.fi.

Transparency International: TI Annual Report 2004. www.transparency.org.

Transparency International: TI Corruption Perceptions Index 2005.
<http://www.infoplease.com/ipa/A0781359.html>.

UNDP: Human Development Report 2003.
http://hdr.undp.org/reports/global/2003/pdf/hdr03_complete.pdf.

United Nations. www.un.org.

United Nations: Human Development Report 2005. www.un.org.

United Nations Statistics Division: Statistics and indicators on women and men
2004. Table 6: Women in parliament.
<http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/indwm/ww2005/tab6.htm>.

Urban Audit. www.urbanaudit.org.

Whyte, Philip: "Foreign direct investment and the Nordic model". The Nordic
model: A recipe for European Success? European Policy Centre, Working Paper
No.20, September 2005.

Wiberg, Håkan: "Nordic peace – Another dimension of Nordic exceptionalism?"
Kosmopolis, Vol. 34(UV60), 2004.